

Fredrikke

Organ for FoU-publikasjoner - Høgskolen i Nesna

Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten

Rapport fra seminar i Hattfjelldal 27. og 28. januar 2010

Hanne Maren Reistad (red.)

Pris kr. 145,-
ISBN 978-82-7569-191-5
ISSN 1501-6889

2010, nr. 1

HØGSKOLEN I NESNA

Om Fredrikke Tønder Olsen (1856-1931)

Fredrikke Tønder Olsen ble født på handelsstedet Kopardal, beliggende i nåværende Dønna kommune. Det berettes at Fredrikke tidlig viste sin begavelse gjennom stor interesse for tegning, malerkunst og litteratur. Hva angår det siste leste hun allerede som ung jente "Amtmannens døtre".

Kildene forteller at Fredrikke levde et fascinerende og spennende liv til tross for sine handikap som svaksynt og tunghørt. Hun måtte avbryte sin karriere som gravørlærling fordi synet sviktet. Fredrikke hadde som motto: "Er du halt, er du lam, har du vilje kjem du fram." Fredrikke Tønder Olsen skaffet seg agentur som forsikringsagent, og var faktisk den første nordiske, kvinnelige forsikringsagent. Fredrikke ble kjent som en dyktig agent som gjorde et utmerket arbeid, men etter 7 år måtte hun slutte siden synet sviktet helt.

Fredrikke oppdaget fort behovet for visergutter, og startet Norges første viserguttbyrå. Hun var kjent som en dyktig og framtidsrettet bedriftsleder, der hun viste stor omsorg for sine ansatte. Blant annet innførte hun som den første bedrift i Norge vinterferie for sine ansatte.

Samtidig var hun ei aktiv kvinnesakskvinne. Hun stilte gratis leseværelse for kvinner, inspirerte dem til utdanning og hjalp dem med litteratur. Blant hennes andre meritter i kvinnesaken kan nevnes at hun opprettet et legat på kr. 30 000,- for kvinner; var æresmedlem i kvinnesaksforeningen i mange år; var med på å starte kvinnesaksbladet "Norges kvinder" som hun senere regelmessig støttet økonomisk.

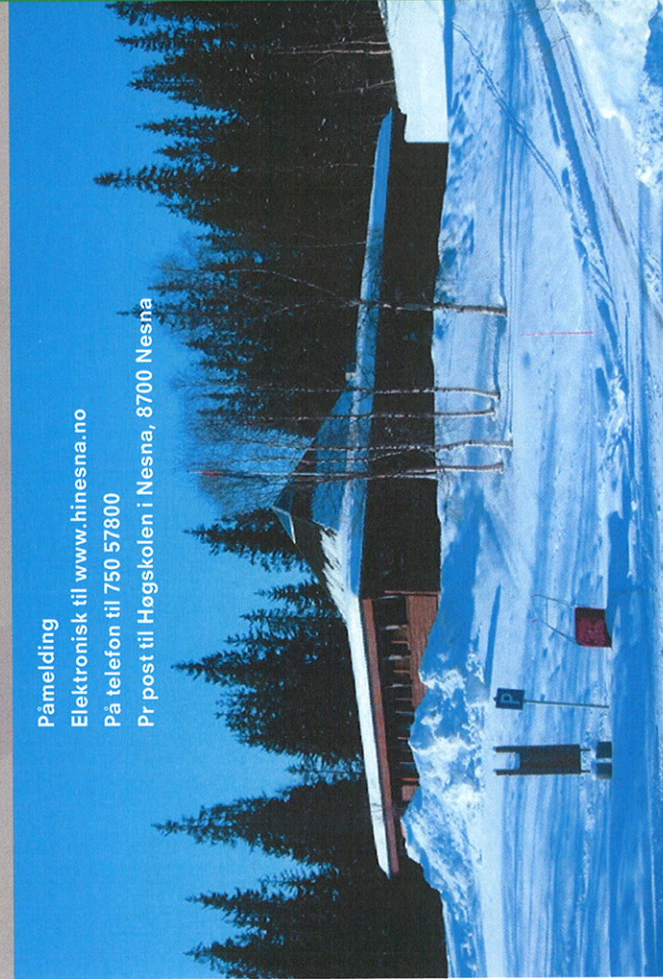
Etter sin død ble hun hedret av Norges fremste kvinnesakskvinner. Blant annet er det reist en bauta over henne på Vår Frelses Gravlund i Oslo. Fredrikke Tønder Olsen regnes som ei særpreget og aktiv kvinne, viljesterk, målbevisst, opptatt av rettferdighet og likhet mellom kjønnene.

Svein Laumann

▲ **PRISER**

Dobbelrom kr 425,- pr person
Lunsj 2 dager kr 300,- pr person
Festmiddag kr 350,- pr person
Tillegg for enkeltrom kr 200,-

Påmelding
Elektronisk til www.hinesna.no
På telefon til 750 57800
Pr post til Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna

 Høgskolen i Nesna

 Nordland
FYLKESKOMMUNE

VELKOMMEN TIL

HATTFJELLDALS KONFERANSEN

SIJTI JARNGE HATTFJELLDAL

ONSDAG 27. OG TORSDAG 28. JANUAR

2010

HATTFJELLDALS KONFERANSEN

SIJTI JARNGE

ONSDAG 27. JANUAR

11:30
12:00
12:45

Lunsj på Hatfjellidal hotell
Registrering på Sijti Jarngje
Velkommen

Cecilia Persson, daglig leder, Sijti Jarngje
Hilsning fra regjeringen
Raimo Valle, statssekretær for samiske saker

▲ "VITALISERING AV SØRSAMISK SPRÅK OG KULTUR"

13:00

Samiske barns rettigheter

Barneombudet i Norge

13:30

Sørsamiske barn i barnehagen i dag

Aud Eli Kristoffersen, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

14:00

En barndom på internat. Hva gjør det med oss?

Vigdis Stordahl, leder for FoU-avdelingen på SANKS

14:30

Samiske brukes kultur møte med pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og PPT's håndtering av det flerkulturelle møtet

Grethe Dunfjeld, cand.polit./klinisk pedagog, SANKS, Snåsa

15:00

Kaffepause

15:20

Paneldebatt: Hvordan gi samiske barn et bedre tilbud i barnehage og skole?

Ordstyrer, Anne Severinsen

16:30

Pause

▲ "SAMISK HELSE"

16:45

Samisk rådgivningstjeneste - fra prosjekt til permanent tjeneste?

Inger Marit Eira Åhren, prosjektleder

17:15

Renskötarängest - depression og självmord blant renskötare

Lars Jacobsson, professor, Umeå universitet

17:45

Oppsummering med innspill fra salen

Ordstyrer, Anne Severinsen

19:30

Middag med underholdning av Charlotta Kapppfjell

TORS DAG 28. JANUAR

09:00

Velkommen

Hilsning fra Sametinget

Marianne Balto, rådsmedlem med ansvar for næring

▲ "ENTREPRENØRSKAP I ET SAMISK PERSPEKTIV"

09:10

Nordland fylkeskommunes satsing på entreprenørskap

Odd Eriksen, fylkesråd i Nordland

09:20

Are There Specific Conditions for Innovations in Sámi Tourism?

Eeva-Maarit Aikio, doktorgradsstipendiat, Samisk høgskole

09:50

Bedriftsutvikling i den grenseløse regionen Sapmi

- utfordringer og muligheter

Jorunn Eikjok, samfunnsforsker, Høgskolen i Harstad

10:20

Kaffe

10:40

Kulturelt entreprenørskap i praksis

Ada Einmo Jürgensen, leder for Sydsamisk Teater

11:20

Idre - en moderne sameby

Anneli Jonsson, reineier og medlem i Idre sameby

12:00

Gaaltije - motor for næringsutvikling

Jørker Bexelius, verksamhets- og prosjektleder

12:40

Vegen videre - oppsummering med innspill fra salen

Ordstyrer, Anne Severinsen

13:00

Lunsj

Fotoutstillingen "Med hjerte for grønlandske barn" av Bodil Mette Louise Amalie Fontain vil være åpen i kjelleren på Sijti Jarngje under hele konferansen.

2010

Hattfjelldalskonferansen 2010

Onsdag 27.januar

11:30 Lunsj på Hattfjelldal hotell

12:00 Registrering på Sijti Jarngge

12:45 Velkommen

Cecilia Persson, daglig leder, Sijti Jarngge

“Vitalisering av sørsamisk språk og kultur”

13:00 Utdanningsmål om urfolk slik det er definert av FNs barnekonvensjon

Hadi Khosravi Lile, doktorand vid UiO, juridisk fakultet,
Norsk senter for menneskerettigheter

13:40 Sørsamiske barn i barnehagen i dag

Aud Eli Kristoffersen, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

14:20 Samiske brukeres kulturmøte med pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og PPT`s håndtering av det flerkulturelle møtet /Grethe Dunfjeld, cand.polit/klinisk pedagog, SANKS, Snåsa

14:50 Kaffepause

15:20 Paneldebatt: Hvordan gi samiske barn et bedre tilbud i barnehage og skole?

Ordstyrer, Anne Severinsen

16:00 Pause

“Samisk helse”

16:10 Samisk rådgivningstjeneste- fra prosjekt til permanent tjeneste?

Inger Marit Eira Åhren, prosjektleder

16:50 Renskötärångest - depression og självmord blant renskötare

Lars Jacobsson, professor, Umeå universitet

Oppsummering med innspill fra salen

Ordstyrer Anne Severinsen

19:30 Middag med underholdning av Charlotta Kappfjell

Torsdag 28.januar

“Entreprenørskap i et samisk perspektiv”

09:00 Samisk entreprenørskap

Statssekretær for samiske saker -Raimo Valle

09:30 Hilsning fra Sametinget

Marianne Balto, rådsmedlem med ansvar for næring

09:50 Nordland fylkeskommunes satsing på entreprenørskap

Odd Eriksen, fylkesrådsleder i Nordland

10:10 Bedriftsutvikling i den grenseløse regionen Sapmi – utfordringer og muligheter

Jorunn Eikjok, samfunnsforsker, Høgskolen i Harstad

10:40 Kaffe

11:10 Kulturelt entreprenørskap i praksis

Ada Einmo Jürgensen, leder for Sydsamisk Teater

11:40 Idre - en moderne sameby

Anneli Jonsson, reineier og medlem i Idre sameby

12:10 Gaaltije - motor for næringsutvikling

Jerker Bexelius, verksamhets – og prosjektleder

12:40 Vegem vidare - oppsummering med innspill fra salen

Ordstyrer, Anne Severinsen

13:00 Lunsj

Fotoutstillingen ”Med hjerte for grønlandske barn” av Bodil Mette Louise Amalie Fontain vil være åpen i kjelleren på Sijti Jarne under hele konferansen.

**Relevante menneskerettighetsinstrumenter for
barnekonvensjonens artikkel 29 (norsk versjon)**

Innhold

GENÈVE-ERKLÆRINGEN OM BARNES RETTIGHETER AV 1924.....	5
ARTIKKEL 5	5
FNS ERKLÆRING OM BARNES RETTIGHETER 1959.....	5
PRINSIPP 7.....	5
PRINSIPP 10.....	5
FNS VERDENSERKLÆRING OM MENNESKERETTIGHETER	5
ARTIKKEL 26.	5
FNS KONVENSJON OM ØKONOMISKE, SOSIALE OG KULTURELLE RETTIGHETER.....	5
ARTIKKEL 13.	5
ILO-KONVENSJON NR. 169 OM URFOLK OG STAMMEFOLK I SELVSTENDIGE STATER.....	6
ARTIKKEL 26	6
ARTIKKEL 27	6
ARTIKKEL 28	6
ARTIKKEL 29	6
ARTIKKEL 30	7
ARTIKKEL 31	7
ILO-KONVENSJON NR. 107 OM STAMME- OG URBEBOLKNINGER.....	7
ARTIKKEL 21	7
ARTIKKEL 22	7
ARTIKKEL 23	7
ARTIKKEL 24	7
ARTIKKEL 25	7
ARTIKKEL 26	8
FNS ERKLÆRING OM URFOLKS RETTIGHETER.....	8
ARTIKKEL 14	8
ARTIKKEL 15	8
FNS KONVENSJON OM AVSKAFFELSE AV ALLE FORMER FOR RASEDISKRIMINERING	8
ARTIKKEL 7.	8
FNS KONVENSJON FOR AVSKAFFELSE AV ALLE FORMER FOR DISKRIMINERING MOT KVINNER	8
ARTIKKEL 10.	8
FNS ERKLÆRING OM RETTIGHETER FOR PERSONER SOM TILHØRER NASJONALE ELLER ETNISKE, RELIGIØSE OG LINGVISTISKE MINORITETER.....	9
ARTIKKEL 4	9
HANDLINGSPLANEN FOR FNS TIÅRSPLAN FOR MENNESKERETTIGHETSUTDANNING.....	9
AVSNITT I	9
UNESCO-VERDENSERKLÆRING OM UTDANNING FOR ALLE (JOMTIEN, THAILAND, 1990)...	10
ARTIKKEL I.....	10
UNESCO-KONVENSJONEN MOT DISKRIMINERING I UTDANNING.....	10
ARTIKKEL 1	10
ARTIKKEL 2	11
ARTIKKEL 3	11
ARTIKKEL 4	11
ARTIKKEL 5	12
UNESCO-ERKLÆRINGEN OM RASE OG RASISTISKE FORDOMMER.....	12

ARTIKKEL 5	12
ARTIKKEL 6	13
ARTIKKEL 8	13
UNESCO-ERKLÆRINGEN OM PRINSIPPENE FOR INTERNASJONALT KULTURSAMARBEID..	14
ARTIKKEL I.....	14
ARTIKKEL II.....	14
ARTIKKEL III.....	14
ARTIKKEL IV.....	14
ARTIKKEL V.....	14
ARTIKKEL VI.....	14
ARTIKKEL VII.....	14
ARTIKKEL VIII.....	14
ARTIKKEL IX.....	15
ARTIKKEL X.....	15
ARTIKKEL XI.....	15
UNESCO SALAMANCA FRAMEWORK OF ACTION: OM SPESIALPEDAGOGIKK	16
AVSNITT 3	16
VERDENSKONFERANSEN OM MENNESKERETTIGHETER, WIEN-ERKLÆRINGEN.....	16
AVSNITT 33.....	16
AVSNITT 34.....	16
VERDENSKONFERANSEN OM MENNESKERETTIGHETER, HANDLINGSPLANEN.....	16
AVSNITT 78.....	16
AVSNITT 79.....	17
AVSNITT 80.....	17
AVSNITT 81.....	17
AVSNITT 82.....	17
ERKLÆRINGEN FRA VERDENSKONFERANSEN MOT RASISME, RASEDISKRIMINERING, FREMMEFRYKT OG BESLEKTET INTOLERANSE	17
95.....	17
118.....	18
HANDLINGSPLANEN FRA VERDENSKONFERANSEN MOT RASISME, RASEDISKRIMINERING, FREMMEFRYKT OG BESLEKTET INTOLERANSE	18
117.....	18
126.....	18
127.....	18
128.....	19
129.....	19
130.....	19
131.....	19
132.....	19
136.....	19
EUROPARÅDETS RAMMEKONVENSJON FOR BESKYTTELSE AV NASJONALE MINORITETER	19
ARTIKKEL 12.....	19
ARTIKKEL 13.....	20
ARTIKKEL 14.....	20
DEN EUROPEISKE PAKTA OM REGION- OG MINORITETSSPRÅK	20
ARTIKKEL 8.....	20
PROTOKOLL NUMMER 1 TIL DET EUROPEISKE MENNESKERETTIGHETSKONVENSJONEN 22	22
ARTIKKEL 2.....	22

UTKAST TIL NORDISK SAMEKONVENSJON.....	22
ARTIKKEL 12 SAMARBEID OM UNDERVISNING OG VELFERDSORDNINGER.....	22
ARTIKKEL 26 SAMISK UTDANNING	22

Genève-erklæringen om barns rettigheter av 1924

(Adopted Sept. 26, 1924, League of Nations O.J. Spec. Supp. 21, at 43 (1924))

Artikkel 5

The child must be brought up in the consciousness that its talents must be devoted to the service of fellow men.

FNs erklæring om barns rettigheter 1959

(G.A. res. 1386 (XIV), 14 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 19, U.N. Doc. A/4354)

Prinsipp 7

The child is entitled to receive education, which shall be free and compulsory, at least in the elementary stages. He shall be given an education which will promote his general culture and enable him, on a basis of equal opportunity, to develop his abilities, his individual judgement, and his sense of moral and social responsibility, and to become a useful member of society.

Prinsipp 10

The child shall be protected from practices which may foster racial, religious and any other form of discrimination. He shall be brought up in a spirit of understanding, tolerance, friendship among peoples, peace and universal brotherhood, and in full consciousness that his energy and talents should be devoted to the service of his fellow men.

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter

Artikkel 26.

1. Enhver har rett til undervisning. Undervisningen skal være gratis, i det minste på de elementære og grunnleggende trinn. Elementærundervisning skal være obligatorisk. Alle skal ha adgang til yrkesopplæring, og det skal være lik adgang for alle til høyere undervisning på grunnlag av kvalifikasjoner.
2. Undervisningen skal ta sikte på å utvikle den menneskelige personlighet og styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. Den skal fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom alle nasjoner og rasegrupper eller religiøse grupper og skal støtte De Forente Nasjoners arbeid for å opprettholde fred.
3. Foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få.

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Artikkel 13.

1. Konvensjonspartene anerkjenner retten for enhver til utdanning. De er enige om at utdanningen skal ta sikte på full utvikling av menneskets karakter og forståelse av dets verdighet, og skal styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. De er videre enige om at utdanning skal sette alle i stand til å delta på en nyttig måte i et fritt samfunn, fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom alle nasjoner og alle rasegrupper, etniske og religiøse grupper, samt fremme De forente nasjoners arbeid for å bevare freden.
2. Konvensjonspartene erkjenner at for å oppnå den fulle virkeliggjørelse av denne rettighet, må følgende iakttas:
 - a. Grunnskoleundervisningen skal være tvungen og kostnadsfritt tilgjengelig for alle,

- b. Den utdanning som i ulike former følger etter grunnskoleutdanningen, herunder teknisk og yrkesmessig utdanning, skal ved alle egnede midler gjøres tilgjengelig for alle, særlig ved gradvis innføring av gratis undervisning,
 - c. Høyere utdanning skal ved alle egnede midler, særlig ved gradvis innføring av gratis undervisning, gjøres likt tilgjengelig for alle på grunnlag av evner,
 - d. Grunnleggende utdanning av personer som ikke har gjennomgått eller fullført hele grunnskoleutdanningen, skal i størst mulig utstrekning støttes og intensiveres,
 - e. Det skal arbeides aktivt for utviklingen av et system med skoler på alle trinn, en tilfredsstillende stipendieordning skal opprettes, og lærepersonalets materielle vilkår skal fortløpende forbedres.
3. Konvensjonspartene forplikter seg til å respektere foreldres og, når det er aktuelt, vergers frihet til å velge andre skoler for sine barn enn dem som er opprettet av offentlige myndigheter, forutsatt at skolene oppfyller eventuelle minstekrav til undervisningen fastsatt eller godkjent av staten, og til å sikre sine barn en religiøs og moralsk undervisning i samsvar med deres egen overbevisning.
4. Intet i denne artikkel må tolkes som innskrenkninger i enkeltpersoners eller organisasjoners frihet til å opprette og drive undervisningsinstitusjoner, forutsatt at de prinsippene fastsatt i denne artikkels første paragraf alltid iakttas, og at den undervisning som gis i slike institusjoner, er i overensstemmelse med eventuelle statlige minstekrav.

ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater

Artikkel 26

Det skal treffes tiltak for å sikre medlemmer av vedkommende folk minst like god mulighet til å skaffe seg utdanning på alle nivåer som det den øvrige del av nasjonalsamfunnet har.

Artikkel 27

1. Utdanningsprogrammer og utdanningstilbud for vedkommende folk skal utvikles og gjennomføres i samarbeid med dem for å kunne møte deres særlige behov, og skal omfatte deres historier, kunnskaper, teknologier og verdisystemer, samt deres sosiale, økonomiske og kulturelle ønskemål.
2. Ansvarlig myndighet skal sikre at medlemmer av disse folk får opplæring, og at de deltar i utforming og gjennomføring av utdanningsprogrammer med sikte på gradvis og hensiktsmessig overføring av ansvaret for driften av slike programmer til disse folk.
3. I tillegg skal regjeringene anerkjenne disse folks rett til å opprette sine egne utdanningsinstitusjoner og utdanningsordninger, forutsatt at disse oppfyller minimumsstandarder som ansvarlig myndighet fastsetter i samråd med disse folk. Hensiktsmessige ressurser skal settes av til dette formål.

Artikkel 28

1. Barn tilhørende vedkommende folk skal, når det er praktisk mulig lære å lese og skrive på sitt eget opprinnelige språk, eller på det språk som er mest brukt av den gruppen de hører til. Dersom dette ikke er praktisk mulig, skal ansvarlig myndighet rådføre seg med disse folk med sikte på å vedta tiltak for å oppnå denne målsettingen.
2. Det skal treffes tilfredsstillende tiltak for å sikre at disse folk har mulighet til å lære å uttrykke seg flytende på nasjonalspråket eller et av nasjonalspråkene i landet.
3. Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk.

Artikkel 29

Formidling av allmenne kunnskaper og ferdigheter som vil bidra til at barn tilhørende

vedkommende folk kan delta fullt ut og på like fot både i sitt eget miljø og i nasjonal sammenheng, skal være målsettingen for utdanningen av disse folk.

Artikkel 30

1. Regjeringene skal vedta tiltak som passer med vedkommende folks tradisjon og kultur for å gjøre dem kjent med sine rettigheter og plikter, særlig i forhold til arbeidsliv, økonomiske muligheter, utdanning og helse, sosiale tjenester og rettigheter som følger av denne konvensjon.
2. Dersom det er nødvendig, skal dette gjøres ved hjelp av skriftlige oversettelser og gjennom massemedier på disse folks språk.

Artikkel 31

Det skal settes i verk informasjonstiltak i alle sektorer av nasjonalsamfunnet, og særlig blant de grupper som er i mest direkte kontakt med vedkommende folk, for å fjerne eventuelle fordommer overfor disse folk. For å oppnå dette, skal det settes inn ressurser for å sikre at lærebøker i historie og læremidler for øvrig gir et rettferdig, korrekt og informativt bilde av disse folks samfunn og kultur.

ILO-konvensjon nr. 107 om stamme- og urbefolkninger

Artikkel 21

Measures shall be taken to ensure that members of the populations concerned have the opportunity to acquire education at all levels on an equal footing with the rest of the national community.

Artikkel 22

1. Education programmes for the populations concerned shall be adapted, as regards methods and techniques, to the stage these populations have reached in the process of social, economic and cultural integration into the national community.
2. The formulation of such programmes shall normally be preceded by ethnological surveys.

Artikkel 23

1. Children belonging to the populations concerned shall be taught to read and write in their mother tongue or, where this is not practicable, in the language most commonly used by the group to which they belong.
2. Provision shall be made for a progressive transition from the mother tongue or the vernacular language to the national language or to one of the official languages of the country.
3. Appropriate measures shall, as far as possible, be taken to preserve the mother tongue or the vernacular language.

Artikkel 24

The imparting of general knowledge and skills that will help children to become integrated into the national community shall be an aim of primary education for the populations concerned.

Artikkel 25

Educational measures shall be taken among other sections of the national community and particularly among those that are in most direct contact with the populations concerned with the object of eliminating prejudices that they may harbour in respect of these populations.

Artikkel 26

1. Governments shall adopt measures, appropriate to the social and cultural characteristics of the populations concerned, to make known to them their rights and duties, especially in regard to labour and social welfare.
2. If necessary this shall be done by means of written translations and through the use of media of mass communication in the languages of these populations.

FNs erklæring om urfolks rettigheter

Artikkel 14

1. Indigenous peoples have the right to establish and control their educational systems and institutions providing education in their own languages, in a manner appropriate to their cultural methods of teaching and learning.
2. Indigenous individuals, particularly children, have the right to all levels and forms of education of the State without discrimination.
3. States shall, in conjunction with indigenous peoples, take effective measures, in order for indigenous individuals, particularly children, including those living outside their communities, to have access, when possible, to an education in their own culture and provided in their own language.

Artikkel 15

1. Indigenous peoples have the right to the dignity and diversity of their cultures, traditions, histories and aspirations which shall be appropriately reflected in education and public information.
2. States shall take effective measures, in consultation and cooperation with the indigenous peoples concerned, to combat prejudice and eliminate discrimination and to promote tolerance, understanding and good relations among indigenous peoples and all other segments of society.

FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering

Artikkel 7.

Konvensjonspartene forplikter seg til å treffe øyeblikkelige og effektive tiltak, særlig på områdene undervisning, utdanning, kultur og informasjon, med sikte på å bekjempe fordommer som fører til rasediskriminering, og å fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom nasjoner og grupper med en bestemt rasemessig eller etnisk tilhørighet, samt å spre kunnskap om formålene og prinsippene i De forente nasjoners pakt, Verdenserklæringen om menneskerettighetene, De forente nasjoners erklæring om avskaffelse av alle former for rasediskriminering og denne konvensjon.

FNs konvensjon for avskaffelse av alle former for diskriminering mot kvinner

Artikkel 10.

Konvensjonspartene skal treffe alle tiltak som er nødvendige for å avskaffe diskriminering av kvinner slik at de kan sikres den samme rett til utdanning som menn, og særlig for å sikre, på grunnlag av likestilling mellom menn og kvinner:

- a) de samme vilkår med hensyn til karriere- og yrkesveiledning, adgang til studier og oppnåelse av vitnemål i alle typer utdanningsinstitusjoner, både på landsbygda og i byene; denne likestillingen skal sikres i førskole, allmennutdanning, teknisk opplæring, yrkesrettet opplæring, høyere teknisk utdanning og i alle andre typer yrkeskompetansegivende opplæring,
- b) adgang til de samme læreplaner og fagplaner, til de samme eksamener, til undervisningspersonale med det samme faglige nivå og til skolelokaler og undervisningsutstyr av samme kvalitet,
- c) avskaffelse av alle stereotype forestillinger om manns- og kvinneroller på alle nivåer i opplæringen i alle typer undervisning, ved å oppmuntre til fellesundervisning og andre undervisningsformer som kan bidra til å nå dette målet, og særlig ved å revidere lærebøker og undervisningsplaner og tilpasse undervisningsmetodene,
- d) de samme muligheter til å få tildelt stipend og andre relevante tilskuddsordninger,
- e) de samme muligheter til å delta i etter- og videreutdanningsprogrammer, herunder alfabetisering av voksne og funksjonell alfabetisering, spesielt med sikte på å redusere utdanningsgapet mellom menn og kvinner så raskt som mulig,
- f) lavere frafallsprosent for kvinnelige studenter/elever og tilrettelegging av oppfølgingsprogrammer for jenter og kvinner som har sluttet for tidlig på skolen,
- g) de samme muligheter til å delta aktivt i idrett og fysisk fostring,
- h) tilgang til opplysningsmateriell som kan bidra til å sikre familiens helse og velvære, herunder informasjon og rådgivning om familieplanlegging.

FNs erklæring om rettigheter for personer som tilhører nasjonale eller etniske, religiøse og lingvistiske minoriteter

Artikkel 4

3. States should take appropriate measures so that, wherever possible, persons belonging to minorities may have adequate opportunities to learn their mother tongue or to have instruction in their mother tongue.

4. States should, where appropriate, take measures in the field of education, in order to encourage knowledge of the history, traditions, language and culture of the minorities existing within their territory. Persons belonging to minorities should have adequate opportunities to gain knowledge of the society as a whole.

Handlingsplanen for FNs tiårsplan for menneskerettighetsutdanning

Avsnitt I

1. The United Nations Decade for Human Rights Education shall be based upon the provisions of the international human rights instruments, with particular reference to those provisions addressing human rights education, including article 26 of the Universal Declaration of Human Rights, article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, article 29 of the Convention on the Rights of the Child, article 10 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, article 7 of the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, paragraphs 33 and 34 of the Vienna Declaration and paragraphs 78 to 82 of its Programme of Action.

2. In accordance with those provisions, and for the purposes of the Decade, human rights education shall be defined as training, dissemination and information efforts aimed at the building of a universal culture of human rights through the imparting of knowledge and skills and the moulding of attitudes and directed to:

- (a) The strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms;
- (b) The full development of the human personality and the sense of its dignity;
- (c) The promotion of understanding, tolerance, gender equality and friendship among all nations, indigenous peoples and racial, national, ethnic, religious and linguistic groups;
- (d) The enabling of all persons to participate effectively in a free society;
- (e) The furtherance of the activities of the United Nations for the maintenance of peace.

UNESCO-verdenserklæring om utdanning for alle (Jomtien, Thailand, 1990)

Artikkel 1

Meeting basic learning needs:

1. Every person - child, youth and adult - shall be able to benefit from educational opportunities designed to meet their basic learning needs. These needs comprise both essential learning tools (such as literacy, oral expression, numeracy, and problem solving) and the basic learning content (such as knowledge, skills, values, and attitudes) required by human beings to be able to survive, to develop their full capacities, to live and work in dignity, to participate fully in development, to improve the quality of their lives, to make informed decisions, and to continue learning. The scope of basic learning needs and how they should be met varies with individual countries and cultures, and inevitably, changes with the passage of time.
2. The satisfaction of these needs empowers individuals in any society and confers upon them a responsibility to respect and build upon their collective cultural, linguistic and spiritual heritage, to promote the education of others, to further the cause of social justice, to achieve environmental protection, to be tolerant towards social, political and religious systems which differ from their own, ensuring that commonly accepted humanistic values and human rights are upheld, and to work for international peace and solidarity in an interdependent world.
3. Another and no less fundamental aim of educational development is the transmission and enrichment of common cultural and moral values. It is in these values that the individual and society find their identity and worth.
4. Basic education is more than an end in itself. It is the foundation for lifelong learning and human development on which countries may build, systematically, further levels and types of education and training.

UNESCO-konvensjonen mot diskriminering i utdanning

Artikkel 1

1. For the purpose of this Convention, the term "discrimination" includes any distinction, exclusion, limitation or preference which, being based on race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, economic condition or birth, has the purpose or effect of nullifying or impairing equality of treatment in education and in particular:
 - (a) Of depriving any person or group of persons of access to education of any type or at any level;
 - (b) Of limiting any person or group of persons to education of an inferior standard;
 - (c) Subject to the provisions of article 2 of this Convention, of establishing or maintaining separate educational systems or institutions for persons or groups of persons; or
 - (d) Of inflicting on any person or group of persons conditions which are incompatible with the dignity of man.

2. For the purposes of this Convention, the term "education" refers to all types and levels of education, and includes access to education, the standard and quality of education, and the conditions under which it is given.

Artikkel 2

When permitted in a State, the following situations shall not be deemed to constitute discrimination, within the meaning of article 1 of this Convention:

(a) The establishment or maintenance of separate educational systems or institutions for pupils of the two sexes, if these systems or institutions offer equivalent access to education, provide a teaching staff with qualifications of the same standard as well as school premises and equipment of the same quality, and afford the opportunity to take the same or equivalent courses of study;

(b) The establishment or maintenance, for religious or linguistic reasons, of separate educational systems or institutions offering an education which is in keeping with the wishes of the pupil's parents or legal guardians, if participation in such systems or attendance at such institutions is optional and if the education provided conforms to such standards as may be laid down or approved by the competent authorities, in particular for education of the same level;

(c) The establishment or maintenance of private educational institutions, if the object of the institutions is not to secure the exclusion of any group but to provide educational facilities in addition to those provided by the public authorities, if the institutions are conducted in accordance with that object, and if the education provided conforms with such standards as may be laid down or approved by the competent authorities, in particular for education of the same level.

Artikkel 3

In order to eliminate and prevent discrimination within the meaning of this Convention, the States Parties thereto undertake:

(a) To abrogate any statutory provisions and any administrative instructions and to discontinue any administrative practices which involve discrimination in education;

(b) To ensure, by legislation where necessary, that there is no discrimination in the admission of pupils to educational institutions;

(c) Not to allow any differences of treatment by the public authorities between nationals, except on the basis of merit or need, in the matter of school fees and the grant of scholarships or other forms of assistance to pupils and necessary permits and facilities for the pursuit of studies in foreign countries;

(d) Not to allow, in any form of assistance granted by the public authorities to educational institutions, any restrictions or preference based solely on the ground that pupils belong to a particular group;

(e) To give foreign nationals resident within their territory the same access to education as that given to their own nationals.

Artikkel 4

The States Parties to this Convention undertake furthermore to formulate, develop and apply a national policy which, by methods appropriate to the circumstances and to national usage, will tend to promote equality of opportunity and of treatment in the matter of education and in particular:

(a) To make primary education free and compulsory; make secondary education in its different forms generally available and accessible to all; make higher education equally accessible to all on the basis of individual capacity; assure compliance by all with the obligation to attend school prescribed by law;

(b) To ensure that the standards of education are equivalent in all public education institutions of the same level, and that the conditions relating to the quality of education provided are also equivalent;

(c) To encourage and intensify by appropriate methods the education of persons who have not received any primary education or who have not completed the entire primary education course and the continuation of their education on the basis of individual capacity;

(d) To provide training for the teaching profession without discrimination.

Artikkel 5

1. The States Parties to this Convention agree that:

(a) Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms; it shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace;

(b) It is essential to respect the liberty of parents and, where applicable, of legal guardians, firstly to choose for their children institutions other than those maintained by the public authorities but conforming to such minimum educational standards as may be laid down or approved by the competent authorities and, secondly, to ensure in a manner consistent with the procedures followed in the State for the application of its legislation, the religious and moral education of the children in conformity with their own convictions; and no person or group of persons should be compelled to receive religious instruction inconsistent with his or their conviction;

(c) It is essential to recognize the right of members of national minorities to carry on their own educational activities, including the maintenance of schools and, depending on the educational policy of each State, the use or the teaching of their own language, provided however:

(i) That this right is not exercised in a manner which prevents the members of these minorities from understanding the culture and language of the community as a whole and from participating in its - activities, or which prejudices national sovereignty;

(ii) That the standard of education is not lower than the general standard laid down or approved by the competent authorities; and

(iii) That attendance at such schools is optional.

2. The States Parties to this Convention undertake to take all necessary measures to ensure the application of the principles enunciated in paragraph 1 of this article.

UNESCO-erklæringen om rase og rasistiske fordommer

Artikkel 5

1. Culture, as a product of all human beings and a common heritage of mankind, and education in its broadest sense, offer men and women increasingly effective means of adaptation, enabling them not only to affirm that they are born equal in dignity and rights, but also to recognize that they should respect the right of all groups to their own cultural identity and the development of their distinctive cultural life within the national and international contexts, it being understood that it rests with each group to decide in complete freedom on the maintenance, and, if appropriate, the adaptation or enrichment of the values which it regards as essential to its identity.

2. States, in accordance with their constitutional principles and procedures, as well as all other competent authorities and the entire teaching profession, have a responsibility to see that the educational resources of all countries are used to combat racism, more especially by ensuring

that curricula and textbooks include scientific and ethical considerations concerning human unity and diversity and that no invidious distinctions are made with regard to any people; by training teachers to achieve these ends; by making the resources of the educational system available to all groups of the population without racial restriction or discrimination; and by taking appropriate steps to remedy the handicaps from which certain racial or ethnic groups suffer with regard to their level of education and standard of living and in particular to prevent such handicaps from being passed on to children.

3. The mass media and those who control or serve them, as well as all organized groups within national communities, are urged-with due regard to the principles embodied in the Universal Declaration of Human Rights, particularly the principle of freedom of expression-to promote understanding, tolerance and friendship among individuals and groups and to contribute to the eradication of racism, racial discrimination and racial prejudice, in particular by refraining from presenting a stereotyped, partial, unilateral or tendentious picture of individuals and of various human groups. Communication between racial and ethnic groups must be a reciprocal process, enabling them to express themselves and to be fully heard without let or hindrance. The mass media should therefore be freely receptive to ideas of individuals and groups which facilitate such communication.

Artikel 6

2. So far as its competence extends and in accordance with its constitutional principles and procedures, the State should take all appropriate steps, inter alia by legislation, particularly in the spheres of education, culture and communication, to prevent, prohibit and eradicate racism~ racist propaganda, racial segregation and apartheid and to encourage the dissemination of knowledge and the findings of appropriate research in natural and social sciences on the causes and prevention of racial prejudice and racist attitudes with due regard to the principles embodied in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenant on Civil and Political Rights.

3. Since laws proscribing racial discrimination are not in themselves sufficient, it is also incumbent on States to supplement them by administrative machinery for the systematic investigation of instances of racial discrimination, by a comprehensive framework of legal remedies against acts of racial discrimination, by broadly based education and research programmes designed to combat racial prejudice and racial discrimination and by programmes of positive political, social, educational and cultural measures calculated to promote genuine mutual respect among groups. Where circumstances warrant, special programmes should be undertaken to promote the advancement of disadvantaged groups and, in the case of nationals, to ensure their effective participation in the decision-making processes of the community.

Artikel 8

2. In the field of racial prejudice and racist attitudes and practices, specialists in natural and social sciences and cultural studies, as well as scientific organizations and associations, are called upon to undertake objective research on a wide interdisciplinary basis; all States should encourage them to this end.

3. It is, in particular, incumbent upon such specialists to ensure, by all means available to them, that their research findings are not misinterpreted, and also that they assist the public in understanding such findings.

UNESCO-erklæringen om prinsippene for internasjonalt kultursamarbeid

Artikkel I

1. Each culture has a dignity and value which must be respected and preserved.
2. Every people has the right and the duty to develop its culture.
3. In their rich variety and diversity, and in the reciprocal influences they exert on one another, all cultures form part of the common heritage belonging to all mankind.

Artikkel II

Nations shall endeavour to develop the various branches of culture side by side and, as far as possible, simultaneously, so as to establish a harmonious balance between technical progress and the intellectual and moral advancement of mankind.

Artikkel III

International cultural co-operation shall cover all aspects of intellectual and creative activities relating to education, science and culture.

Artikkel IV

The aims of international cultural co-operation in its various forms, bilateral or multilateral; regional or universal, shall be:

1. To spread knowledge, to stimulate talent and to enrich cultures;
2. To develop peaceful relations and friendship among the peoples and bring about a better understanding of each other's way of life;
3. To contribute to the application of the principles set out in the United Nations Declarations that are recalled in the Preamble to this Declaration;
4. To enable, everyone to have access to knowledge, to enjoy the arts and literature of all peoples, to share in advances made in science in all parts of the world and in the resulting benefits, and to contribute to the enrichment of cultural life;
5. To raise the level of the spiritual and material life of man in all parts of the world.

Artikkel V

Cultural co-operation is a right and a duty for all peoples and all nations, which should share with one another their knowledge and skills.

Artikkel VI

International co-operation, while promoting the enrichment of all cultures through its beneficent action, shall respect the distinctive character of each.

Artikkel VII

1. Broad dissemination of ideas and knowledge, based on the freest exchange and discussion, is essential to creative activity, the pursuit of truth and the development of the personality.
2. In cultural co-operation, stress shall be laid on ideas and values conducive to the creation of a climate of friendship and peace. Any mark of hostility in attitudes and in expression of opinion shall be avoided. Every effort shall be made, in presenting and disseminating information, to ensure its authenticity.

Artikkel VIII

Cultural co-operation shall be carried on for the mutual benefit of all the nations practicing it. Exchanges to which it gives rise shall be arranged in a spirit of broad reciprocity.

Artikkel IX

Cultural co-operation shall contribute to the establishment of stable, long-term relations between peoples, which should be subjected as little as possible to the strains which may arise in international life.

Artikkel X

Cultural co-operation shall be especially concerned with the moral and intellectual education of young people in a spirit of friendship, international understanding and peace and shall foster awareness among States of the need to stimulate talent and promote the training of the rising generations in the most varied sectors.

Artikkel XI

1. In their cultural relations, States shall bear in mind the principles of the United Nations. In seeking to achieve international co-operation, they shall respect the sovereign equality of States and shall refrain from intervention in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any State.
2. The principles of this Declaration shall be applied with due regard for human rights and fundamental freedoms.

UNESCO Salamanca Framework of Action: Om spesialpedagogikk

Avsnitt 3

The guiding principle that informs this Framework is that schools should accommodate *all children* regardless of their physical, intellectual, social, emotional, *linguistic* or other conditions. This should include disabled and gifted children, street and working children, children from remote or *nomadic populations*, children from linguistic, ethnic or *cultural minorities and children from other disadvantaged or marginalized areas or groups*. These conditions create a range of different challenges to school systems. In the context of this Framework, the term 'special educational needs' refers to all those children and youth whose needs arise from disabilities or learning difficulties. [...]

Verdenskonferansen om menneskerettigheter, Wien-erklæringen

Avsnitt 33

The World Conference on Human Rights reaffirms that States are duty-bound, as stipulated in the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and in other international human rights instruments, to ensure that education is aimed at strengthening the respect of human rights and fundamental freedoms. The World Conference on Human Rights emphasizes the importance of incorporating the subject of human rights education programmes and calls upon States to do so. Education should promote understanding, tolerance, peace and friendly relations between the nations and all racial or religious groups and encourage the development of United Nations activities in pursuance of these objectives. Therefore, education on human rights and the dissemination of proper information, both theoretical and practical, play an important role in the promotion and respect of human rights with regard to all individuals without distinction of any kind such as race, sex, language or religion, and this should be integrated in the education policies at the national as well as international levels. The World Conference on Human Rights notes that resource constraints and institutional inadequacies may impede the immediate realization of these objectives.

Avsnitt 34

Increased efforts should be made to assist countries which so request to create the conditions whereby each individual can enjoy universal human rights and fundamental freedoms. Governments, the United Nations system as well as other multilateral organizations are urged to increase considerably the resources allocated to programmes aiming at the establishment and strengthening of national legislation, national institutions and related infrastructures which uphold the rule of law and democracy, electoral assistance, human rights awareness through training, teaching and education, popular participation and civil society.

Verdenskonferansen om menneskerettigheter, Handlingsplanen

Avsnitt 78

The World Conference on Human Rights considers human rights education, training and public information essential for the promotion and achievement of stable and harmonious relations among communities and for fostering mutual understanding, tolerance and peace.

Avsnitt 79

States should strive to eradicate illiteracy and should direct education towards the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. The World Conference on Human Rights calls on all States and institutions to include human rights, humanitarian law, democracy and rule of law as subjects in the curricula of all learning institutions in formal and non-formal settings.

Avsnitt 80

Human rights education should include peace, democracy, development and social justice, as set forth in international and regional human rights instruments, in order to achieve common understanding and awareness with a view to strengthening universal commitment to human rights.

Avsnitt 81

Taking into account the World Plan of Action on Education for Human Rights and Democracy, adopted in March 1993 by the International Congress on Education for Human Rights and Democracy of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, and other human rights instruments, the World Conference on Human Rights recommends that States develop specific programmes and strategies for ensuring the widest human rights education and the dissemination of public information, taking particular account of the human rights needs of women.

Avsnitt 82

Governments, with the assistance of intergovernmental organizations, national institutions and non-governmental organizations, should promote an increased awareness of human rights and mutual tolerance. The World Conference on Human Rights underlines the importance of strengthening the World Public Information Campaign for Human Rights carried out by the United Nations. They should initiate and support education in human rights and undertake effective dissemination of public information in this field. The advisory services and technical assistance programmes of the United Nations system should be able to respond immediately to requests from States for educational and training activities in the field of human rights as well as for special education concerning standards as contained in international human rights instruments and in humanitarian law and their application to special groups such as military forces, law enforcement personnel, police and the health profession. The proclamation of a United Nations decade for human rights education in order to promote, encourage and focus these educational activities should be considered.

Erklæringen fra Verdenskonferansen mot rasisme, rasediskriminering, fremmedfrykt og beslektet intoleranse

95.

We recognize that education at all levels and all ages, including within the family, in particular human rights education, is a key to changing attitudes and behaviour based on racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance and to promoting tolerance and respect for diversity in societies; we further affirm that such education is a determining factor in the promotion, dissemination and protection of the democratic values of justice and equity, which are essential to prevent and combat the spread of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance;

118.

We welcome the catalytic role that non-governmental organizations play in promoting human rights education and raising awareness about racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance. They can also play an important role in raising awareness of such issues in the relevant bodies of the United Nations, based upon their national, regional or international experiences. Bearing in mind the difficulties they face, we commit ourselves to creating an atmosphere conducive to the effective functioning of human rights non governmental organizations, in particular anti-racist non-governmental organizations, in combating racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance. We recognize the precarious situation of human rights non-governmental organizations, including anti-racist non-governmental organizations, in many parts of the world and express our commitment to adhere to our international obligations and to lift any unlawful barriers to their effective functioning;

Handlingsplanen fra Verdenskonferansen mot rasisme, rasediskriminering, fremmedfrykt og beslektet intoleranse

117.

Urges States, where appropriate working with other relevant bodies, to commit financial resources to anti-racism education and to media campaigns promoting the values of acceptance, tolerance, diversity and respect for the cultures of all indigenous peoples living within their national borders. In particular, States should promote an accurate understanding of the histories and cultures of indigenous peoples;

126.

Encourages all States, in cooperation with the United Nations, the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization and other relevant international organizations, to initiate and develop cultural and educational programmes aimed at countering racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, in order to ensure respect for the dignity and worth of all human beings and enhance mutual understanding among all cultures and civilizations. It further urges States to support and implement public information campaigns and specific training programmes in the field of human rights, where appropriate formulated in local languages, to combat racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance and promote respect for the values of diversity, pluralism, tolerance, mutual respect, cultural sensitivity, integration and inclusiveness. Such programmes and campaigns should be addressed to all sectors of society, in particular children and young people;

127.

Urges States to intensify their efforts in the field of education, including human rights education, in order to promote an understanding and awareness of the causes, consequences and evils of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, and also urges States, in consultation with educational authorities and the private sector, as appropriate, and encourages educational authorities and the private sector, as appropriate, to develop educational materials, including textbooks and dictionaries, aimed at combating those phenomena and, in this context, calls upon States to give importance, if appropriate, to textbook and curriculum review and amendment, so as to eliminate any elements that might promote racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance or reinforce negative stereotypes, and to include material that refutes such stereotypes;

128.

Urges States, if appropriate in cooperation with relevant organizations, including youth organizations, to support and implement public formal and non-formal education programmes designed to promote respect for cultural diversity;

129.

Urges States to introduce and, as applicable, to reinforce anti-discrimination and anti-racism components in human rights programmes in school curricula, to develop and improve relevant educational material, including history and other textbooks, and to ensure that all teachers are effectively trained and adequately motivated to shape attitudes and behavioural patterns, based on the principles of non-discrimination, mutual respect and tolerance;

130.

Calls upon States to undertake and facilitate activities aimed at educating young people in human rights and democratic citizenship and instilling values of solidarity, respect and appreciation of diversity, including respect for different groups. A special effort to inform and sensitize young people to respect democratic values and human rights should be undertaken or developed to fight against ideologies based on the fallacious theory of racial superiority;

131.

Urges States to encourage all schools to consider developing educational activities, including extracurricular ones, to raise awareness against racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, inter alia by commemorating the International Day for the Elimination of Racial Discrimination (21 March);

132.

Recommends that States introduce, or reinforce, human rights education, with a view to combating prejudices which lead to racial discrimination and to promoting understanding, tolerance and friendship between different racial or ethnic groups, in schools and in institutions of higher education, and support public formal and non-formal education programmes designed to promote respect for cultural diversity and the self-esteem of victims;

136.

Calls upon States to ensure that education and training, especially teacher training, promote respect for human rights and the fight against racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance and that educational institutions implement policies and programmes agreed by the relevant authorities on equal opportunities, anti-racism, gender equality, and cultural, religious and other diversity, with the participation of teachers, parents and students, and follow up their implementation. It further urges all educators, including teachers at all levels of education, religious communities and the print and electronic media, to play an effective role in human rights education, including as a means to combat racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance;

Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter

Artikkel 12

1. Partene skal, der det er aktuelt, treffe tiltak på utdannings- og forskningsområdet for å fremme kunnskap om såvel sine nasjonale minoriteters som majoritetens kultur, historie, språk og religion.

2. I denne forbindelse, skal Partene blant annet sørge for tilfredsstillende muligheter for læreropplæring og tilgang til lærebøker, samt lette kontakten mellom elever og lærere fra ulike samfunn.
3. Partene forplikter seg til å fremme like muligheter for tilgang til utdanning på alle nivåer for personer som tilhører nasjonale minoriteter.

Artikkel 13

1. Innenfor rammen av sitt utdanningssystem skal Partene anerkjenne at personer som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å opprette og drive sine egne private utdannings- og opplæringsinstitusjoner.
2. Utøvelsen av denne rettigheten skal ikke medføre noen økonomisk forpliktelse for Partene.

Artikkel 14

1. Partene forplikter seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å lære sitt minoritetsspråk.
2. I områder som tradisjonelt eller i betydelig antall er bebodd av personer som tilhører nasjonale minoriteter, skal Partene, dersom det er tilstrekkelig etterspørsel, så langt som mulig og innenfor rammen av sitt utdanningssystem, søke å sikre at personer som tilhører disse minoritetene, har tilfredsstillende muligheter for å lære minoritetsspråket eller motta undervisning på dette språket.
3. Paragraf 2 i denne artikkel skal gjennomføres uten at læring av eller undervisning på det offisielle språket derved berøres.

Den europeiske pakta om region- og minoritetsspråk

Artikkel 8

1. With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:
 - a.
 - i. to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii. to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii. to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or
 - iv. if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;
 - b.
 - i. to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii. to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii. to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or

- iv. to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;
- c.
 - i. to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii. to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii. to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv. to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- d.
 - i. to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii. to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii. to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv. to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- e.
 - i. to make available university and other higher education in regional or minority languages; or
 - ii. to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or
 - iii. if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;
- f.
 - i. to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or
 - ii. to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or
 - iii. if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;
- g. to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;
- h. to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;
- i. to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of

regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.

2. With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

Protokoll nummer 1 til det Europeiske menneskerettighetskonvensjonen

Artikkel 2

Ingen skal bli nektet retten til utdanning. Funksjoner staten påtar seg i utdanning og undervisning, skal den utøve med respekt for foreldres rett til å sikre slik utdanning og undervisning i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning.

Utkast til Nordisk samekonvensjon

Artikkel 12 Samarbeid om undervisning og velferdsordninger

Statene skal treffe tiltak for å gi sameer som er bosatt i et av de tre land, muligheter til å få undervisning, helsetjenester og sosialtilbud i et annet av disse land når dette fremstår som mer formålstjenlig.

Artikkel 26 Samisk utdanning

Samene i de samiske områdene skal ha mulighet til undervisning i og på det samiske språket. Undervisningen og studiefinansieringen skal være tilpasset deres bakgrunn. Slik undervisning skal gjøre det mulig å delta i videre utdanning på alle nivå og samtidig møte de behov sameer har for fortsatt å kunne arbeide innenfor de tradisjonelle samiske næringene. Studiefinansieringen skal utformes slik at det muliggjør høyere utdanning på samisk. Samiske barn og samisk ungdom utenfor de samiske områdene skal ha mulighet til undervisning i samisk, men også på samisk i den utstrekning det kan anses rimelig i de enkelte områder. Undervisningen skal i størst mulig utstrekning tilpasses deres bakgrunn.

Snåsa kommune/Snåasen tjeilte

SNÅSA
I samspill med naturen

**Samisk rådgivningstjeneste-
prosjekt til permanent tjeneste.**

Prosjektleder
Inger Marit Eira-Åhrèn
27. Januar 2010

*"Sørsamenes situasjon i dag er ikke bare
summen av en rekke begivenheter. Den er
også i høy grad summen av hvordan samenes
og sørsamers historie beskrives og har vært
beskrevet."*

Ole Hendrik Magga 2007

**Sørsamer som
folkegruppe:**

- Mange sliter med å se mangfoldet i det samiske samfunnet.
- Sørsamer er en minoritet, i dobbel forstand.
- Sett i forhold til nordsamiske områder, har man en utfordring å fremme sine behov og vinne frem i debatten om prioriteringer av disse.

Helse- og sosialtjenester for sørsamer:

Undersøkelser gjort ved bl.a. av Kuperus (2001), Hedlund og Moe (2002), Moe og Dunfjeld (2003) viser at sørsamers møte med helse- og sosialtjenesten ofte fører til misforståelser og manglende treffsikre tjenester.

Prosjektets bakgrunn:

- Snåasen tjelte/ Snåsa kommune igangsatte et treårig helse- og sosialfaglig prosjekt kalt "Samisk rådgivningstjeneste i helse- og sosialspørsmål i sørsamisk område".
- Hovedfokus på direkte brukerrettet rådgivningstjeneste.
- Kartlegging av hvordan det kommunale tjenesteapparatet ivaretar samiske brukere.

Prosjektets virkeområde:

- Fra Saltfjellet i nord til Engerdal i sør.
- Innenfor prosjektets nedslagsfelt er det 64 kommuner
- Ansvarsfeltet til 3 helseforetak (Helse-Nord, Helse-Midt og Helse Sør-Øst).
- Innom Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark fylker.

Prosjektets arbeid mot kommuner:

- De kommuner som hadde 10 < samer i samemantallet, ble kontaktet av prosjektleder for informasjonsutbytte og videre samarbeid.
- De andre kommuner ble tilsendt informasjon om prosjektet, samt oppfordring til å ta kontakt.
- 5 kommuner i Nordland.
- 8 kommuner i Nord-Trøndelag.
- 5 kommuner i Sør-Trøndelag og Hedmark.

Kommunene i sørsamisk område:

"Hvordan ivaretar kommunen samiske pasienters behov i møte med helse- og sosialtjenesten?"

Er samiske brukere tatt med i kommunens planverk?"

Prosjektresultater:

- Av 17 kommuner var det sju kommuner som besvarte henvendelsen.
- Det var to kommuner som omtaler samer og samiske brukere i planverk (Snåsa kommune og Engerdal kommune).

Kontakt med samiske brukere:

- Ca.64 førstegangskontakter til rådgivningstjenesteni løpet av prosjektperioden.
- Henvendelsene ble kategorisert etter type henvendelse.
- NAV relaterte spørsmål ble innlemmet etter prosjektstart.

Konklusjon:

- Den samiske folkegruppen i sørsamisk område har lite tilrettelagte helse- og sosialtjenester.
- Det kommunale hjelpeapparatet har i liten grad kompetanse til å oppdage samiske brukeres behov og igangsette tiltak i forhold til disse.
- Det kommunale selvstyret tar i liten grad hensyn til statlig politikk på området, og det gjenspeiles i planverkene.

Konklusjon:

- Sørsamisk område har ikke samisk forsknings- og fagutviklingsmiljø innen helse- og sosialspørsmål som genererer økt kompetanse på feltet.
- Det finnes derfor ikke systematiske forskningsresultater som kommer den sørsamiske folkegruppen til gode gjennom økt innsats innen feltet.
- Det er behov for å bygge opp et samisk helse- og sosialfaglig miljø som styrker dette arbeidet.

Statlig ansvar:

"Statens ansvar for at samenes rettigheter som urfolk blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte kan ikke delegeres til lavere forvaltningsnivåer som kommuner eller fylkeskommuner. Det er statens ansvar å ha tilstrekkelige virkemidler til å sikre at forpliktelsene blir overholdt". (St.meld.nr.55 2000-2001)

St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken:

"I lulesamiske og sørsamiske områder utgjør den samiske befolkningen en minoritet. Med enkelte unntak er det få samiske familier i hver kommune. Familiene er knyttet til hverandre på tvers av kommunegrenser gjennom felles kultur og nettverk. I disse områdene er det særskilte utfordringer for å ivareta et likeverdig tilbud til den samiske befolkningen. Dette gjelder både kommunale helse- og sosialtjenester, tannhelsetjenester og spesialisthelsetjenester.

St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken:

Departementet vil i samarbeid med Sametinget og berørte kommuner vurdere aktuelle tiltak som kan bidra til å sikre likeverdighet i tilgjengelighet til helse- og sosialtjenester. Snåsa kommune ble i 2008 innlemmet i samisk språkområde. Det bør legges til rette for at Snåsa kommune kan ha rådgivende funksjoner for helsetjenesten til øvrige kommuner i regionen." (St.meld. nr. 28 (2007-200) s.118).

Veien videre...

- Målet for Snåasen tjielte/ Snåsa kommune er å opprette en permanent rådgivningstjeneste.
- Skal jobbe mot tjenesteytere innen helse- og sosialtjenesten i sørsamisk område.
- Øke kompetansen om sørsamisk språk og kultur for de som skal betjene samiske brukere.
- Et ambisiøst mål- JA!

"Ingenting er umulig, det umulige tar bare litt lengre tid..."

Hvordan blir den nye samiske lærerutdanninga?

Samisk høgskole under bygging i 2008.

Nå skal den nye lærerutdanninga bygges.

I november 2009 la samisk rammeplanutvalg fram forslag til samisk lærerutdanning. Men Kunnskapsdepartementet har endra forslaget på viktige punkter før det blei sendt på høring. De viktigste spørsmåla det er uenighet om er:

- Skal samisk lærerutdanning gjelde for nord-, lule- og sørsamisk, eller bare for Samisk høgskole?
- Skal planen slå fast at samisk er undervisningsspråk?
- Skal norsk være obligatorisk fag på linja for 1.-7. trinn?
- Skal samisk være obligatorisk fag på linja for 5.-10. trinn?
- Skal det være obligatorisk praksis også utafor Norge?

På denne sida kan du lese mer om arbeidet med den nye samiske lærerutdanninga. Vi oppfordrer alle til å sette seg inn i dette og sende sitt syn til oss og til Kunnskapsdepartementet før høringsfristen 08.02.2010.

Lærerutdanningsreformen

Fra høsten 2010 vil det bli en stor reform av lærerutdanninga i Norge. Den nåværende allmennlærerutdanninga for grunnskolen vil bli erstatta av to linjer, ei for undervisning på klassetrinn 1-7, og ei for trinn 5-10. Samtidig vil studentene konsentrere seg om færre fag, og lærernes kvalifikasjoner vil bli høyere i de faga de underviser i. Denne reformen vil også gjelde for samisk lærerutdanning.

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt to utvalg for å lage forslag til nye rammeplaner for denne utdanninga, et for den nasjonale lærerutdanninga og et for samisk lærerutdanning. Rammeplanene vil bl.a. fastsette hvilke fag som skal være obligatoriske og hvordan fagene skal fordeles på de fire åra lærerutdanninga varer.

Den nasjonale lærerutdanninga kan du lese om [her](#).

På denne sida finner du informasjon om arbeidet med å utarbeide ny rammeplan, retningslinjer og indikatorer for samisk lærerutdanning.

Forslag til rammeplan er oversendt Kunnskapsdepartementet 02.11.2009, og etter bearbeiding av departementet er denne sendt på høring 14.12.2009.

Bakgrunnsmateriale

[Mandat for samisk rammeplanutvalg](#)
[Utkast til disposisjon for rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn](#)
[NOU 2000:3 Samisk lærerutdanning](#)
[Sams samisk lærerutdanning. Utgreiing ved Samisk høgskole](#)

Deltakere

[Samisk rammeplanutvalg med sekretariat](#)

Arbeidsplan og referat

[Tidsplan for Samisk rammeplanutvalg](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 27.-28.08.09](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 16.09.09](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 05.10.09](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 21.-22.10.09](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 29.10.09](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 14.12.09](#)
[Referat fra møte i samisk rammeplanutvalg 18.-19.01.10](#)

Forslag fra samisk rammeplanutvalg

[Utkast til samisk rammeplan 02.11.09](#)
[Utkast til høringsnotat for samisk rammeplan 02.11.09](#)
[Utkast til retningslinjer for samisk lærerutdanning 18.01.10](#)
[Uttalelse om indikatorer for samisk lærerutdanning 19.01.10](#)

Høringsutkast fra Kunnskapsdepartementet

[Oversendingsbrev fra Kunnskapsdepartementet 14.12.09](#)
[Høringsnotat til samisk rammeplan 14.12.09](#)
[Departementets utkast til samisk rammeplan 14.12.09](#)

Si din mening

Vi oppfordrer alle til å komme med sin mening om den framtidige samiske lærerutdanninga. Send ditt innlegg som e-post til sekretariatet, sveilund@online.no, så vil vi legge det ut på denne sida. Du må skrive under med navn, vi legger ikke ut anonyme innlegg.

Innsendte innlegg:

Anne B. Fyhn: [Er det behov for en samisk fagplan i matematikk?](#)

Denne sida er redigert av sekretariatet for samisk rammeplanutvalg.

[Samisk høgskole](#)

VISJONER FOR

SØRSAMISK VED HiNT

17.11.09

NÅ-SITUASJON

Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) har et nasjonalt ansvar for sørsamisk språk og kultur i lærerutdanningssammenheng. (Jfr. krav til sørsamisk lærerkompetanse.)

HiNT har studietilbud i Sørsamisk 1 og 2, til sammen 60 stp. Vi tilbyr nå også forkurs som gir grunnlag for å delta på disse studietilbudene.

Videre har vi studietilbud i Joik, 15 stp. Joik er emne i vår faglærerutdanning i musikk. HiNT er med i ulike samarbeidstiltak om samiske forhold, se nedenfor.

HiNT arbeider med en strategisk plan for vårt sørsamiske engasjement.

VISJONER og MÅL

Vi vil arbeide for at HiNT skal bli mer synlig som sørsamisk studiested, og ivareta vårt nasjonale ansvar på en god og framtidsrettet måte.

Våre nettsider skal fornyes og få bedre presentasjon av våre sørsamiske aktiviteter. Med bedre økonomi for sørsamisk skal vi ha mer langsiktige planer for studietilbud og andre aktiviteter.

Vi vil satse på samarbeid i nettverk med samiske miljøer og med andre aktører innen samisk utdanning, utviklingsarbeid og forskning.

Det innebærer også utvidet samarbeid med svenske miljøer. Svenske studenter skal fortsatt kunne delta på våre sørsamiske studietilbud.

Vårt fagmiljø skal bli sterkere. Det medfører flere tilsatte – samarbeid om stillinger er aktuelt.

Fortsatt vekt på Sørsamisk 1 og 2 samt forkurs.

Fortsatt joik som del av musikkutdanningen samt som eget fagtilbud.

Arbeide for andre samiske studietilbud i Midt-Norge, gjerne i samarbeid med andre universitet/høgskoler.

Å tilby ny sørsamisk grunnskolelærerutdanning. (Jfr. pågående arbeid med rammeplan for samisk lærerutdanning.)

Få andre fagområder ved HiNT sterkere med i den sørsamiske satsingen. (Helsefag, natur- og utmarksfag, ledelsesfag, multimediefag o.a.)

Sterkere satsing på FoU.

Deltakelse i pedagogisk utviklingsarbeid i barnehager med samiske barn.

Sterkere innslag om samisk i våre utdanninger og nye etterutdanningstilbud for lærere (og andre).

(Jfr. ny svensk-norsk førskolelærerutdanning med 10 stp samiske forhold – Interregprosjekt.)

Sikre utvidede og stabile ressurser til den sørsamiske aktiviteten i HiNT.

REKRUTTERING

HiNT har ansvar for rekruttering til sørsamiske studier. Med tilskudd fra Kunnskapsdepartementet har vi et eget prosjekt.

- Deltakelse nasjonalt arbeid for rekruttering til samiske studier.
- Vil søke samarbeid med aktuelle videregående skoler og andre.
- Kontakt med sørsamiske miljøer.
- Produksjon av multimedia-presentasjoner.
- Pågående omarbeiding av våre nettsider med eget sørsamisk nettsted.
- Langsiktige planer for våre studier og tilbud.
- Bli mer synlig i medier.

Utkast 2011-10
En ikke behandlet i høgskolestyret.

<p>SØRSAMISK I HINT</p> <p>STRATEGISK PLAN</p> <p>Innledning</p> <p>Høgskolen i Nord-Trøndelag ble av KUF i 1987 tildelt ansvar for utdanning i sørsamisk på høgskolenivå. Avdeling for lærerutdanning har hatt det operative ansvaret her.</p> <p>Arbeidsoppgavene innenfor dette feltet slik de er beskrevet av høgskolen i 1997, skal være undervisning, forskning og annet utviklingsarbeid i samarbeid med den sørsamiske befolkning og samarbeid med andre forsknings- og utdanningsinstitusjoner.</p> <p>Viktige kommuner og sørsamiske institusjoner i vår region er Sijti Jarne i Hattfjelldal, Saemien Sijte i Snåsa, Åarjel- saemiej skuvle i Snåsa, Snåsa kommune (to-språklig), Aajege på Rørøs, Rørøs kommune, Engerdal kommune.</p> <p>HiNTs deltaking i ulike nettverk for samarbeid om samisk utdanning tilsier at flere fagmiljøer enn lærerutdanningens representerer viktige ressurser i dette arbeidet, og samlet vil flere av høgskolens fagmiljø være en styrke for virksomheten innenfor sørsamisk. For eksempel deltar nå avd. ØOL i et prosjekt i Hattfjelldal.</p> <p>Høgskolens faglige og økonomiske ressurser og organiseringen av arbeidet skal finnes på nettet.</p> <p>Visjoner og mål</p> <p>Sørsamisk utdanning, forskning samt utviklings- og informasjonsarbeid er et ansvar for hele høgskolen og skal derfor forankres i høgskolens styringsorganer.</p> <p>HiNT vil arbeide for at høgskolen skal bli mer synlig som sørsamisk studiested, og dermed kunne ivareta det nasjonale ansvaret på en god og framtidsrettet måte.</p>	<p>SØRSAMISK I HINT</p> <p>HANDLINGSPLAN 2010 -</p> <p>Innledning</p> <p>Den sørsamiske bosetningen er i hovedsak spredd på fire fylker i Norge, fra Rana-distriktet i nord til Elgå i Hedmark i sør. På svensk side er det en tilsvarende bosetning. Det er fra disse områdene høgskolen har rekruttert studenter til sørsamiske studier, men også fra Troms og Finnmark. En må fortsatt regne med at det vil være slik. Kontinuerlig kontakt med sørsamiske institusjoner i disse områdene er nødvendig for å kunne tilpasse studietilbud.</p> <p>En samlet oversikt over de faglige og økonomiske ressurser høgskolens ulike avdelinger disponerer, utarbeides.</p> <p>Visjoner og mål</p> <p>Sørsamisk sin tilknytning til høgskolen må derfor bli tydelig og markeres.</p> <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none">- Det forberedes sak om sørsamisk til høgskolestyret. Frist: vårsemesteret 2010.- Sørsamiske navn brukes på institusjonen, avdelinger og en del stillinger. Skilt og brevpapir, HiNT-veven utformes i overensstemmelse med dette.
---	---

HiNT vil styrke det sørsamiske fagmiljøet slik at høgskolen blir attraktiv som arbeidsplass for personer med samisk kompetanse og et attraktivt studiested for studenter som ønsker sørsamisk utdanning.

HiNT vil utarbeide en oversikt over økonomiske ressurser for arbeidet med sørsamisk.

Utdanning, forskning og formidling

HiNT vil utarbeide langsiktige planer for studietilbudene i sørsamisk språk og kultur.

HiNT tar sikte på til enhver tid å ha et studietilbud innenfor sørsamisk språk.

HiNT vil arbeide videre med andre studietilbud (eks. joik, samfunnsfag, helsefag, natur- og utmarksfag, ledelsesfag, entreprenørskap) som del av den sørsamiske satsingen.

HiNT vil satse på forkurs i sørsamisk for å gi studenter grunnlag til å gå videre med Sørsamisk 1. Dette kan også rekruttere søkere til andre samiske studier.

HiNT vil arbeide for sterkere innslag om samisk i våre utdanninger og etterutdanningstilbud.

- Nettside for sørsamisk på HiNT-veven.
- Opplegg for markering av samenes nasjonaldag ved HiNT. Frist: 15. januar hvert år.
- Etablere nettverk (referansenettverk?) 8-10 personer. Frist: før påske 2010.

Studietilbud

En må regne med lave studenttall på sørsamiske studier, det er derfor svært viktig med en langsiktig plan for de ulike tilbudene, slik at potensielle søkere kan innpasse disse i sin utdanningsplan. Dette har i mange år vært etterlyst fra sørsamiske miljøer.

Tiltak:

- Definere måltall for ulike samiske studietilbud. Noen studier kan være aktuelle både for sørsamiske studenter, andre eksterne søkere samt høgskolens egne studenter. Frist: Parallelt med prioriteringsplan og rulleringsplan.
- Avklare framtidig tilbudsstruktur for samiske fag og EVU. Prioriteringsplan. Det lages en rulleringsplan for Sørsamisk 1 og Sørsamisk 2.
- Ta initiativ overfor UiT om å lage studietilbud i Sørsamisk 3 og samisk kulturkunnskap lokalisert til Trøndelag.
- Bygge opp sørsamisk som valgfag i FLU.
- Lokalisering kan variere og for eksempel være et samarbeid med andre institusjoner. HiNT må vurdere ulike måter å organisere studiene på, bl.a. utvikle nettstøtte. Samarbeide med sørsamiske fagfolk om EVU-tilbud, som lokal utdanning innenfor entreprenørskap, journalistikk/media på sørsamisk, ev. i samarbeid med Samisk høgskole. Frist: 1. mai 2010 og kontinuerlig.
- Samarbeide med Samisk høgskole om ny samisk grunnskolelærerutdanning og lage modell for lærerutdanning med sørsamisk. Frist: 1.april 2010.
- Styrke samiske innslag i fagplanene for lærerutdanningene.
- Initiere samarbeid med andre avdelinger i HiNT om sørsamisk, Helsefag, LIT, ØOL.

Kompetanse

HiNT vil øke antallet på fagpersoner knyttet til sørsamiske fagområder.

HiNT vil styrke forskningen innenfor sørsamisk med å tilsette stipendiater.

HiNT vil arbeide for å få samiske forskningsprosjekter.

HiNT vil arbeide for å få flere fagområder ved høgskolen sterkere med i den sørsamiske satsingen.

HiNT ønsker å ha fokus på samenes rettigheter som urfolk.

HiNT vil arbeide for å skaffe kompetanse innenfor tradisjonskunnskap.

Studenter og rekruttering

HiNT skal tilrettelegge sørsamiske studier slik at de oppfattes som attraktive både for sørsamiske studenter, samt for høgskolens øvrige studenter.

Samarbeid med aktuelle videregående skoler og sørsamiske miljøer er viktig i rekrutteringsarbeidet.

Kompetanse og kompetansebygging

I flere år har HiNT påpekt behovet for bredere fagkompetanse for å kunne møte forventningene om studietilbud. Behovet er ikke blitt mindre. Et minimum på tre hele fagstillinger ser vi som helt nødvendig for å utvikle et fagmiljø. Samarbeid med andre institusjoner om faglige ressurser kan være aktuelt.

Tiltak:

- Utlyse fast(e) stilling(er) snarest ut fra behov (språk, kultur, samfunn, pedagogikk/didaktikk).
- Utlyse stipendiatstilling, primært i undervisning i sørsamisk med vekt på fjernundervisning. Tiltredelse innen august 2010.
- Ta vare på og videreutvikle eksisterende kompetanse i språk, kultur, joik.
- Sette av midler til flere fagstillinger i sørsamisk, bl.a. stipendiatstilling (språk, kultur, samfunn, pedagogikk). Minimum tre hele fagstillinger er nødvendig for å utvikle et fagmiljø.
- Delta i svensk/norsk samarbeid om sørsamisk utdanning.
- Gjennomføre sørsamisk i svensk/norsk FLU (Interregprosjekt)

Studenter og rekruttering

HiNT skal tilrettelegge sørsamiske studier slik at de oppfattes som attraktive både for sørsamiske studenter, samt for høgskolens øvrige studenter. Samarbeid med aktuelle videregående skoler, sørsamiske miljøer og andre høgskoler er viktig i rekrutteringsarbeidet.

Tiltak:

- Tilby desentraliserte grunnkurs/ forkurs i sørsamisk som ledd i rekrutteringsarbeidet.
- Sørge for kontinuitet i samarbeidet med andre høgskoler, universitet og samiske ressursentre om samisk.
- Utarbeide en rulleringsplan for samiske fag, slik at det blir forutsigbarhet i studietilbudene.
- Samarbeid med fylkesmenn, og fylkeskommuner med sørsamisk

Organisasjon

HiNT vil sikre en tydelig, god og effektiv organisering av arbeidet med sørsamisk, både av det faglige og det administrative arbeidet.

Økonomi

Sørsamiske studier har tradisjonelt hatt få søkere, men samfunnsrelevansen er stor. Med tydeligere fokus på samiske emner i skolenes fagplaner og dessuten med en tospråklig kommune i vår region, vil behovet for sørsamisk kompetanse øke. HiNT vil sikre utvidede og stabile ressurser til den sørsamiske aktiviteten og utarbeide en økonomisk plan for arbeidet.

Nettverk

HiNT vil styrke samarbeidet i nettverk med samiske miljøer og med andre aktører innen

- bosetting om samordning av tiltak.
- Arrangere en årlig samling for sørsamisk ungdom med møteplass for lærere og andre profesjonelle brukere av sørsamisk.
- Utarbeide en rekrutteringsplan for sørsamisk lærerutdanning og andre fagtilbud.
- Delta i arbeidsgruppe under ledelse av Samisk høgskole om rekruttering til samiske studier.
- Arbeide for å skaffe midler til FoU-prosjekter for studenter.

Organisering

Høgskolen bør regne med flere undervisningsoppgaver i framtida. HiNT vil derfor sikre en tydelig, god, effektiv og synlig organisering av arbeidet med sørsamisk, både av det faglige og det administrative arbeidet.

Tiltak:

- Engasjere ressurspersoner både på det faglige og administrative området til å koordinere arbeidet med sørsamisk.
- Arbeide med å rekruttere sørsamisk personale som kan ta ansvar for faglig koordinering og ledelse.

Økonomi

Sørsamiske studier har tradisjonelt hatt få søkere, men samfunnsrelevansen er stor. Med tydeligere fokus på samiske emner i skolenes fagplaner og dessuten med en tospråklig kommune i vår region, vil behovet for sørsamisk kompetanse øke. HiNT vil sikre utvidede og stabile ressurser til den sørsamiske aktiviteten og utarbeide en økonomisk plan for arbeidet. Til dette hører også en beregning av økonomiske virkninger av ny sørsamisk grunnskolelærerutdanning. Frist: Starte snarest.

Tiltak:

- Utarbeide budsjett for det sørsamiske feltet i HiNT.
- Klargjøre økonomiske konsekvenser av ny samisk grunnskolelærerutdanning.

Nettverk

For en best mulig utnyttelse av ressursene og for å bli oppfattet som et relevant studiested for sørsamiske studier, er samarbeid et nøkkelord.

samisk utdanning, utviklingsarbeid og forskning.
Dette innebærer også utvidet samarbeid med svenske miljøer.

HiNT vil samarbeide med andre utdanningsinstitusjoner (universitet og høyskoler) om studietilbud og fagstillinger.

Tiltak:

- Lage oversikt over nettverk og institusjoner å samarbeide med, i Nord-Trøndelag spesielt og i Norge for øvrig.
- Initiere etablering av et referansenettverk på 8-10 personer som representerer ulike aktører og miljøer.
- I samarbeid med andre organisere møteplass(er) for lærere og andre som arbeider profesjonelt med sørsamisk.
- Søke støtte til konferanser og seminarer.
- Danne konferansekomite som planlegger og gjennomfører konferanse i løpet av 2009-2010.

Internasjonalisering

Arbeidet med sørsamisk i HiNT må ses i større sammenheng, og kontakt utover landegrensene vil være viktig.

Tiltak:

- Kartlegge og kontakte mulige samarbeidsrelasjoner mot Sverige. Frist: vår 2010.
- Undersøke aktuelle aktører og institusjoner i Finland.

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

I hht. liste

Deres ref

Vår ref
200902348-/aag

Dato
10.12.2009

HØRING – Forskrift om rammeplan for samiske grunnskolelærerutdanninger ved Samisk høyskole

På grunnlag av Stortingets behandling av St.meld. nr. 11 (2008-2009) *Læreren – rollen og utdanningen* og Innst.S.nr. 185, oppnevnte Kunnskapsdepartementet et utvalg i september d.å. med mandat å utarbeide utkast til rammeplan for ny samisk lærerutdanning som skal erstatte dagens samiske lærerutdanning fra høsten 2010.

Utvalget har vært sammensatt slik:

Leder: Vuokko Hirvonen (professor ved Samisk høyskole)
Asta Balto (førsteamanuensis ved Samisk høyskole)
Jan Idar Solbakken (høgskolelektor ved Samisk høyskole)
Grete Bergstrøm (høgskolelektor ved Samisk høyskole)
Terje Veimo (seniorrådgiver ved Høgskolen i Nord-Trøndelag)
Sonja Guttorm (rektor ved Sirbma skole, Tana kommune)
Reidar Erke (enhetsleder for kultur og barnehager i Kautokeino kommune)
Marit Helene Pedersen (regiondirektør NHO Finnmark)
Sigrid Stångberg (Samisk parlamentarisk råd)

Videre har Heidi Salmi møtt som observatør fra Sametinget. Åse Gunleiksrud og Karin Helle har møtt som observatører fra Kunnskapsdepartementet. Sekretær for utvalget har vært Svein Lund, engasjert av Samisk høyskole.

Målet for ny grunnskolelærerutdanning er en integrert, profesjonsrettet og forskningsbasert utdanning som er attraktiv, innovativ og krevende og som har høy kvalitet. Utdanningen skal svare på grunnskolens behov for lærerkompetanse og danne et godt grunnlag for videre kompetanseutvikling i yrkesutøvelsen. Kravene stilles til grunnskoleutdanning som gis ved alle landets lærerutdanningsinstitusjoner.

Det heter bl.a. i mandatet til utvalget at rammeplanen skal ha forskrifts form og at den skal inneholde beskrivelser av forventet læringsutbytte. Dette skulle ta utgangspunkt i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og stortingsmeldingens kompetanseområder for lærerkandidatene. Det samiske rammeplanutvalget fikk i oppgave å vurdere to hovedalternativer:

- La bestemmelsene som gjelder samisk lærerutdanning fremgå som særbestemmelser og eventuelle unntak i nasjonal forskrift, dvs. en felles forskrift.
- En egen forskrift for samisk lærerutdanning.

Utvalgets tilråd å lage egen forskrift for samisk lærerutdanning. Det vises til utvalgets begrunnelse for dette, som fremkommer i vedlagte høringsnotat.

Departementet sender med dette på høring utkast til forskrift for grunnskolelærerutdanning ved Samisk høgskole. Vedlagt følger utkast til forskrift samt høringsnotat. Høringsnotatet gjengir utvalgets forslag til bestemmelser, utvalgets vurderinger og departementets vurderinger. Både forskriftsutkastet og høringsnotatet er basert på Samisk rammeplanutvalg utkast, sendt til departementet 2. november 2009. Departementet har imidlertid funnet grunn til å foreta en del endringer og presiseringer i forslaget som sendes på høring. Dette gjelder bl.a.:

- Forskriftens virkeområde
- Spørsmål om undervisningsspråk
- Spørsmål om obligatorisk norsk i trinn 1 – 7
- Spørsmål om obligatorisk samisk i trinn 5 – 10
- Fritaksbestemmelse

Endringene fremgår i det vedlagte forskriftsutkastet og begrunnelsene for disse fremgår av høringsnotatet.

I høringsnotatet omtales kun de bestemmelsene som gjelder særskilt for samisk grunnskolelærerutdanning. Der bestemmelsene sammenfaller med utkast til nasjonal forskrift, vises det til høringsnotatet for denne.

Det samiske rammeplanutvalget fikk også i oppgave å samordne seg med den nasjonale prosessen for lærerutdanning når det gjelder utvikling av nasjonale retningslinjer og

indikatorer. Utvalgene har frist til 20. januar 2010 med å levere nasjonale retningslinjer og indikatorer.

Høringsfrist er **mandag 8. februar 2010**. Høringsuttalelser sendes Kunnskapsdepartementet på e-post postmottak@kd.dep.no. Av hensyn til fremdrift med implementering av ny grunnskolelærerutdanning vil det ikke bli gitt utsettelse av høringsfristen.

Med hilsen

Toril Johansson (e.f.)
ekspedisjonssjef

Karin Helle
seniorrådgiver

Vedlegg:
Forskriftsutkast
Høringsnotat

Adresseliste

Sametinget
Karasjok kommune
Kautokeino kommune
Tana kommune
Nesseby kommune
Porsanger kommune
Kåfjord kommune
Lavangen kommune
Tysfjord kommune
Snåsa kommune
Departementene
Universiteter og høyskoler
Universitets- og høgskolerådet
Nettverk for private høgskoler
Norges forskningsråd
NOKUT
SIU
Samordna opptak
Norgesuniversitetet
Norsk forbund for fjernundervisning
Uninett AS
Vox
Utdanningsdirektoratet
KS
Oslo Kommune
Fylkesmennene
Norsk Studentunion
Studentenes Landsforbund
Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet
Elevorganisasjonen
Foreldreutvalget for grunnskolen
Utdanningsforbundet
Forskerforbundet
Norsk Lektorlag
Norsk Skolelederforbund
Skolenes landsforbund
Lærernes Yrkesforbund
Musikernes Fellesorganisasjon
NITO
Tekna
Naturviterne
Fellesorganisasjonen
Norges Juristforbund

Norges Sykepleieforbund
Samfunnsøkonomenes Fagforening
Siviløkonomene
NTL
Fagforbundet
UNIO
LO
Akademikerne

Høringsnotat om ny forskrift om rammeplan for samiske grunnskolelærerutdanninger trinn 1–7 og trinn 5–10 ved Samisk høgskole

1. Bakgrunn for forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning ved Samisk høyskole

Høringsnotatet omhandler det som spesifikt gjelder samisk grunnskolelærerutdanning som gis ved Samisk høgskole.

Utkast til forskrift for grunnskolelærerutdanning ved Samisk høgskole bygger på utkast til forskrift om rammeplan for de samiske grunnskolelærerutdanningene for trinn 1-7 og trinn 5-10, slik det ble oversendt fra samisk rammeplanutvalg 2. november 2009, og på utkast til forskrift for norsk grunnskolelærerutdanning, som ble sendt på høring fra departementet 6. november 2009. Oppbygging, struktur og de fleste formuleringer er sammenfallende i de to forskriftsutkastene.

For de formuleringene som er like vises det til høringsnotatet for norsk grunnskolelærerutdanning, jf. Kunnskapsdepartementets brev av nevnte dato.

Egen eller felles forskrift:

Utvalget vurdering:

Samisk rammeplanutvalg har diskutert to løsninger for forskrift for samisk grunnskolelærerutdanning:

1. En felles forskrift der bestemmelsene som gjelder samisk lærerutdanning fremgår som særbestemmelser og eventuelle unntak.
2. En egen forskrift for samisk lærerutdanning

Samisk rammeplanutvalg har vedtatt å foreslå en egen forskrift for samisk grunnskolelærerutdanning. Det fremgår av utvalgets begrunnelse av 29. oktober 2009 følgende: *”Egen forskrift for samisk grunnskolelærerutdanning synliggjør og fremmer felles målsetting for samene om å etablere egne utdannings- og undervisningsinstitusjoner og fastsette innhold for disse. Forskrift for samisk grunnskolelærerutdanning er et skritt i den retningen som kan gjøre det mulig å realisere selvbestemmelse for samer og kan synliggjøres i Norge og i andre nordiske land. Dette gir større autonomi for å fastsette innholdet i undervisningen slik at det gjenspeiler dagens og fremtidens behov i det samiske samfunnet. Dette er i tråd med Norges ratifisering av ILO-konvensjonen nr 169 (§ 27) og urfolkserklæringen (2007, § 14).... En egen forskrift for samisk grunnskolelærerutdanning vil tydelig profilere, fremme og synliggjøre samiske anliggender.”*

Departementets vurdering:

Departementet mener det er viktig å fastholde at samisk grunnskolelærerutdanning har mange likhetspunkter med norsk grunnskolelærerutdanning. Departementet velger likevel å tillegge utvalgets vurdering av fordelene med en egen forskrift stor vekt, og vil derfor sende på høring forslag om egen forskrift for grunnskolelærerutdanning ved Samisk høgskole.

Departementet mener det også er behov for å synliggjøre den samiske dimensjonen i den nasjonale grunnskolelærerutdanningen. Derfor er det tatt inn formuleringer om samiske barns rett til opplæring i formålsparagrafen til forskriften for norsk grunnskolelærerutdanning.

2. Den enkelte paragraf med merknader

§ 1 VIRKEOMRÅDE OG FORMÅL

Utvalgets forslag til forskriftstekst

Forskriften gjelder for universiteter og høyskoler i Norge som gir samisk grunnskolelærerutdanning og som er akkreditert etter lov om universitet og høyskoler § 1-2 j§ 3-1.

Den samiske grunnskolelærerutdanningen er likeverdig med den nasjonale grunnskolelærerutdanningen.

Samisk lærerutdanning har samisk som undervisningsspråk.

Samisk lærerutdanning er forankret i samisk kultur og samfunn og har samiske læringsforståelser og undervisningsmåter som sitt utgangspunkt. Den samiske grunnskolelærerutdanningen gir allsidig kjennskap til samiske forhold.

Forskriften gjelder for 4-årig grunnskolelærerutdanning. Forskriften definerer rammene for samisk grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn og for 5.-10. trinn.

Forskriften skal legge til rette for at lærerutdanningsinstitusjonene tilbyr integrerte, profesjonsrettete og forskningsbaserte grunnskolelærerutdanninger med høy faglig kvalitet. Utdanningene skal forholde seg til Opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for grunnopplæringen.

Institusjonene skal legge til rette for integrerte grunnskolelærerutdanninger med helhet og sammenheng mellom teori- og praksisstudier, mellom fag og fagdidaktikk og mellom fag. Grunnskolelærerutdanningene skal gi kandidatene solide faglige og didaktiske kunnskaper, kvalifisere til å nyttiggjøre seg forskning i utøvelse av læreryrket og for kontinuerlig profesjonell utvikling. Utdanningene skal kjennetegnes av et nært samspill med profesjonsfeltet og ulike samfunnsaktører. Utdanningene skal sette læreryrket inn i en historisk kontekst og et aktuelt samfunnsperspektiv og bidra til kritisk refleksjon og profesjonsforståelse. Samisk lærerutdanning skal sette læreryrket inn i en samisk kontekst og urfolkstekst.

Grunnskolelærerutdanningen skal kvalifisere kandidatene til å ivareta opplæring om samiske forhold og ha kunnskap om samiske barns rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for grunnopplæringen.

Merknader til § 1

A) Forskriftens virkeområde:

Utvalgets vurdering

Utvalget har foreslått å formulere dette til å forstås som "universiteter og høyskoler som tilbyr samisk grunnskolelærerutdanning". Departementet er kjent med at forslaget har vært drøftet i utvalget.

Departementets vurdering

Departementet ønsker å slå fast at forskriftens virkeområde er grunnskolelærerutdanning som gis ved Samisk høyskole. Vi viser til St.meld.nr. 11 (2008-2009):

"Samisk høyskole er den eneste institusjonen som tilbyr en fullstendig samisk utdanning av lærere til barnehage og grunnskole. Undervisningsspråket er samisk, som i all hovedsak er nordsamisk. Høyskolen har også et ansvar for lulesamisk og sørsamisk.(.....)Det skal være mulig å ta lærerutdanning med særlig vekt på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk og kultur. Høyskolene i Bodø og Nord-Trøndelag har ansvaret for å gi undervisning i henholdsvis lulesamisk og sørsamisk språk og kultur som del av lærerutdanningen eller som videreutdanning. Samisk høyskole har det nasjonale ansvaret for samisk lærerutdanning og for å koordinere nettverksbygging med de andre høyskolene."

Etter departementets vurdering vil utvalgets forslag ha store organisatoriske og økonomiske konsekvenser, som ikke har vært en del av rammeplanutvalgets mandat. Departementet syn, slik det er gjengitt i St.meld.nr.11, ligger fast. Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

B) Samisk som obligatorisk undervisningsspråk:

Utvalgets vurdering:

Utvalget foreslår at samisk skal fastsettes som undervisningsspråk for samisk grunnskolelærerutdanning.

Utvalget begrunner det slik: "Samisk rammeplanutvalg viser til urfolkserklæringen artikkel 14, § 1, som vektlegger rett til å lære og å få opplæring i urfolks egne språk og egne lærings- og undervisningsmåter. Dette begrunnes i opplæringslovens § 6-1 og innebærer nord-, lule- og sørsamisk og er også forankret i samelovens språkregler. Etter Samelovens § 1-5 er samisk språk likeverdig med norsk."

Utvalget har videre fremholdt at samisk som undervisningsspråk er særlig viktig med tanke på å utvikle samisk som akademisk språk, noe som igjen er viktig for å kunne gi god undervisning i alle skolens fag på samisk. Forskriftsfesting av samisk som undervisningsspråk ved Samisk høyskole vil, etter utvalgets oppfatning, støtte opp under Regjeringens språkpolitikk slik den framgår i bl.a. Handlingsplan for samiske språk (2009) og St. meld. nr. 23 (2007-2008). Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at samisk skal være undervisningsspråk ved Samisk høyskoles grunnskolelærerutdanninger. Departementet foreslår at norsk skal være obligatorisk i grunnskolelærerutdanningen for trinn 1 – 7. Undervisningen i dette faget må foregå på norsk. Etter hva departementet erfarer, gjenstår det fortsatt noe arbeid før det foreligger et komplett samisk språkuttrykk i alle fag.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å modifisere kravet om undervisningsspråk noe, ved å føye til formuleringen ”så langt det er mulig.” Departementets forslag framgår av vedlagte forskriftsutkast.

§ 2 LÆRINGSUTBYTTE

Utvalgets forslag til forskriftstekst

Felles læringsutbytte for kandidater i begge utdanningsløp:

Læringsutbytte må ses i sammenheng med fagenes innhold og arbeidsmåter i de to grunnskolelærerutdanningene.

KUNNSKAP

Kandidaten...

- har kunnskap om skolens og lærerprofesjonens egenart, historie, utvikling og plass i det samiske samfunnet og samfunnet forøvrig og om skolens formål, verdigrunnlag, lovgrunnlag, gjeldende læreplaner og ulike elevers rettigheter*
- har kunnskap om barn i vanskelige situasjoner og om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv, på grunnlag av internasjonale konvensjoner, urfolkserklæringer og nasjonale lover*
- har kunnskap om samisk, nasjonalt og internasjonalt forsknings- og utviklingsarbeid med relevans for lærerprofesjonen*
- har kunnskap om samisk tradisjonell kunnskap innenfor det enkelte fagområde*
- kjenner utfordringer ved oppvekstvilkårene til samiske barn og unge*

FERDIGHETER

Kandidaten

- kan selvstendig og i samarbeid med andre planlegge, gjennomføre og reflektere over undervisning i og på tvers av fag, med utgangspunkt i samisk tradisjonell kunnskap, samt*
- kan mestre samisk muntlig og skriftlig, vise kompetent språkbruk i profesjonssammenhenger og kunne undervise på samisk i sine fag.*
- kan legge til rette for utvikling av kompetanse i entreprenørskap og for at lokalt arbeids- og samfunnsliv, tradisjonsbærere og ressurspersoner involveres i opplæringen*
- kan gjøre nytte av samiske læringsmåter i opplæringen*

GENERELL KOMPETANSE

Kandidaten

- kan bidra til profesjonelt fellesskap mellom samiske lærere med tanke på videreutvikling av god praksis og yrkesetisk plattform også på tvers av landegrensene*
- kan bidra til å stryke en samisk, urfolks og internasjonal dimensjon ved skolens arbeid*
- kan utgjøre en støtte for samiske barns og unges utvikling og identitetsbygging.*

Merknader til § 2

Utvalgets vurdering

Det samiske ramneplanutvalget har formulert særskilte læringsutbyttebeskrivelser vedrørende den samiske kompetansen, som kommer i tillegg, eller er omarbeidet i forhold til læringsutbyttebeskrivelsene for den nasjonale grunnskolelærerutdanningen.

Departementets vurdering

Departementet mener det er viktig at den samiske dimensjonen klart kommer til uttrykk i disse beskrivelsene og støtter utvalget fullt ut på dette punkt.

§ 3 STRUKTUR FOR DIFFERENSIERT GRUNNSKOLELÆRERUTDANNING

Utvalgets forslag til forskriftstekst

(1) Krav til spesialisering og faglig sammensetning

Grunnskolelærerutdanningene skal være spesialiserte mot årstrinn i skolen, og kvalifisere for undervisning på henholdsvis 1.-7.trinn og 5.-10.trinn. Utdanningene skal organiseres som klart definerte og differensierte grunnskolelærerutdanninger og på en måte som sikrer progresjon i en helhetlig profesjonsutdanning.

Fireårig lærerutdanning for 1.-7. trinn skal normalt omfatte minimum fire undervisningsfag, der minst ett av fagene skal være på 60 studiepoeng og de andre fagene må være på minimum 30 studiepoeng. Fagkretsen kan ha et skolerlevant fag på 30 studiepoeng som ikke er undervisningsfag.

Hovedvekten skal ligge på begynneropplæring. Overgang til masterutdanning etter tredje studieår kan erstatte ett undervisningsfag.

Lærerutdanning for 5.-10. trinn skal normalt ha minst tre undervisningsfag, derav minst to på 60 studiepoeng.

Et undervisningsfag kan erstattes av en kombinasjon av undervisningsfag på 30 studiepoeng og skolerlevant fag på 30 studiepoeng. Overgang til masterutdanning etter tredje studieår kan erstatte ett undervisningsfag.

(2) Obligatoriske fag, fagenes og praksisopplæringens omfang

I begge utdanningene skal det være veiledet og vurdert praksisopplæring i alle studieårene. Praksisopplæring skal inngå som en integrert del av alle undervisningsfagene. Omfanget av praksisopplæringen skal være minst 100 dager fordelt over fire år; minimum 80 dager i løpet av de tre første studieårene, minimum 20 dager i løpet av det siste studieåret.

Praksisopplæringen skal være i grunnskolen og fordeles på både lavere og høyere årstrinn i det løpet som utdanningen kvalifiserer for. Det skal være progresjon i praksisopplæringen og den skal være tilpasset studentenes fagvalg i alle studieårene og knyttes til ulike deler av skolens virksomhet.

Praksisopplæringen bør tilrettelegges slik at det gjenspeiler et allsamisk perspektiv og gjennomføres ved skoler i minst to nordiske land.

Alle undervisningsfag skal omfatte fagdidaktikk og være profesjonsrettede lærerutdanningsfag. Alle undervisningsfag og skolerlevante fag og emner skal være forskningsbaserte og forankret i et forskningsaktivt fagmiljø.

Bacheloroppgave i det 3. studieåret er obligatorisk. Oppgaven skal utgjøre 15 studiepoeng av studiepoengene i pedagogikk og elevkunnskap.

Vitenskapsteori og -metode skal knyttes til arbeidet med bacheloroppgaven.

Bacheloroppgaven skal være profesjonsrettet med tematisk forankring i pedagogikk og elevkunnskap og/eller i andre fag.

Oppgavene bør ha et samisk perspektiv eller urfolksperspektiv.

For grunnskolelærerutdanning 1.-7.trinn er det obligatorisk med pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng, matematikk 30 studiepoeng og samisk 30 studiepoeng

For grunnskolelærerutdanning 5-10. trinn er det obligatorisk med pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng og samisk 30 studiepoeng.

Lærerutdanningsinstitusjonene skal legge til rette for et internasjonalt semester innenfor 4-årig grunnskolelærerutdanning.

(3) Studienes oppbygging

Grunnskolelærerutdanningen 1-7.trinn:

1.- 3. studieår:

- Praksisopplæring
- Pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng (fordeles normalt 15+15+30)
- Matematikk 30 sp
- Samisk 30 sp (starter normalt første studieår)
- Undervisningsfag 60 sp (normalt 30+30, derav evt. et skolerrelevant fag)

4. studieår:

- Praksisopplæring
- Undervisningsfag 60 sp., eventuelt to fag på 30 sp, hvorav ett kan være et skolerrelevant fag på 30 sp

Grunnskolelærerutdanningen 5-10.trinn:

1.-3. studieår:

- Praksisopplæring
- Pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng (fordeles normalt 15+15+30)
- Samisk 30 sp (starter normalt første studieår)
- Undervisningsfag 90 sp (normalt 60+30, derav evt. et skolerrelevant fag)

4. studieår

- Praksisopplæring
- Undervisningsfag 60 sp, eventuelt to fag på 30 sp hver, hvorav ett kan være et skolerrelevant fag på 30 sp

Merknader til § 3

a) Mobilitet og internasjonalisering

Utvalgets vurdering:

Utvalget foreslår en mer fleksibel organisering av fagfordelingen i samisk grunnskolelærerutdanning enn i norsk grunnskolelærerutdanning. I stedet for å fastlegge fagfordeling innenfor tre bolker: 1. – 2. studieår og 3. og 4. studieår, foreslår det samiske utvalget to bolker: 1. -3- studieår og 4. studieår. Ved Samisk høyskole vil man ha små studentkull. For å kunne drive rasjonelt og tilby et relativt bredt spekter av undervisningsfag, er det nødvendig å kunne organisere fagfordelingen fleksibelt og ikke binde opp til det enkelte studieår i samme grad som i den nasjonale forskriften. Utvalget begrunner dette videre med "at pedagogikk og elevkunnskap med praksis og alle andre fag undervises på samisk og har et samisk perspektiv." Utvalget mener det er nødvendig med tre sammenhengende år for at studentene skal få tilstrekkelig med samisk språk og innhold i studiene. Fleksibel organisering gir også bedre muligheter for å følge og selv delta i høyskolens forsknings- og utviklingsarbeid.

Utvalget foreslår også en organisering av praksisopplæringen som skiller seg fra den nasjonale forskriften. Det har dels sammenheng med fordelingen av fag, jf. over. Å legge opp til praksis med 80 dager fordelt over tre år, og 20 dager fordelt over det siste året innebærer større grad av fleksibilitet.

Utvalget foreslår å tilrettelegge praksisopplæringen slik at det gjenspeiler et allsamisk perspektiv og gjennomføres ved skoler i minst to nordiske land.

Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger med unntak av forslaget om å tilrettelegge for praksis ved skoler i minst to nordiske land. Departementet har ingen hjemmel til å pålegge andre land å tilby praksis. Det er imidlertid ikke til hinder for at Samisk høyskole utvikler samarbeidsavtaler om praksis på tvers av landegrensene. Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

b) Obligatorisk norsk i grunnskolelærerutdanningen trinn 1- 7

Utvalgets vurdering

Samisk rammeplanutvalg foreslår at norsk ikke skal være obligatorisk fag på grunnskolelærerutdanningen for trinn 1 -7. Utvalget skriver: "Hvis samisk lærerutdanning skal tre obligatoriske fag, vil studenter på 1. – 7. trinn ha begrensede valgmuligheter (bare 90 stp). Konsekvenser av begrensede valgmuligheter vil være at man ikke dekker skolens behov for faglig bredde i undervisningsfagene. Utvalget mener at studenter som ønsker å kunne undervise i faget norsk eller andre nordiske lands hovedspråk, må ta dette som valgt undervisningsfag."

Departementets vurdering:

Departementet mener det er nødvendig med krav til obligatorisk norsk 30 studiepoeng i grunnskolelærerutdanningen for trinn 1 – 7. Barn som har samisk som første- eller andrespråk omfattes av opplæringslovens bestemmelser i § 2.3 og skal ha opplæring i norsk. Derfor må lærere som underviser i skolen i det samiske språkområdet være kvalifiserte til å undervise samiske barn i norsk. Uten slike kvalifikasjoner vil yrkesutøvelsen begrenses. Bortfall av

norsk som obligatorisk fag ved Samisk høgskoles lærerutdanning vil dessuten kunne øke utfordringene med å skaffe kvalifiserte lærere til skoler i samiske områder.

Departementet har forståelse for utvalgets argumentasjon om at obligatorisk norsk vil begrense studentens valgmuligheter, men mener det er viktigere at alle samiske grunnskolelærere kvalifiseres til å kunne undervise både i norsk og i samisk skole, samt kunne gi samiske barn undervisning i norsk. Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

c) Obligatoriske fag i grunnskolelærerutdanningen trinn 5 - 10

Utvalgets vurdering

Samisk rammeplanutvalg foreslår samisk språk som et obligatorisk fag på 30 studiepoeng for trinn 5 – 10. Utvalget begrunner dette med at samisk er nødvendig dersom lærerne skal kunne undervise på samisk i sine fag.

Utvalget skriver videre: *"I likhet med den argumentasjonen som St. meld. nr. 11 (2208-2009) fører for norskfaget i den nasjonale lærerutdanningen, hvor norskfaget skal ivareta de grunnleggende ferdigheter i å kunne lese, skrive og uttrykke seg muntlig, vil samisk rammeplanutvalg fremheve det samiske språkets posisjon i samisk lærerutdanning. Det samiske språket skal gi de samiske elevene grunnleggende ferdigheter i å kunne lese, skrive og uttrykke seg muntlig. Utvalget foreslår at faget samisk (30 sp) som hovedregel starter første studieår."*

Utvalgets leder har senere utdypet dette ved at vise til at samisk språk trenger en sterkere sikring enn norsk ettersom det er et truet urfolks- og minoritetsspråk. Det vises videre til evalueringen av Reform 97 der det går fram at samiskundervisningen på ungdomstrinnet innenfor det samiske forvaltningsområdet er på vikende front, bl.a. fordi skolene ikke har tilstrekkelig antall samisk-språklige faglærere eller lærere med kompetanse til å undervise på samisk i de ulike fagene. Dette til tross for at elevene har rett til opplæring i samisk. Det pekes på at det er behov for sterkere tiltak som bidrar til å utdanne flere samisk-språklige faglærere for å dekke behovet. Det er spesielt viktig at lærere på trinn 5 – 10 får kompetanse til å undervise på samisk i alle fag og til å utvikle samisk terminologi for fag og i ressurs- og undervisningsmateriale.

Utvalget har drøftet alternativet å fastsette samisk språk som obligatorisk fag til 60 studiepoeng, men ut fra en vurdering av behovet for bredde i fagkretsen har utvalget kommet til at 30 studiepoeng er tilstrekkelig.

Departements vurdering

I St. meld. nr. 11 (2008-2009) *Læreren – rollen og utdanningen*, ble det signalisert at departementet ville delegere sin myndighet til Samisk høgskole når det gjaldt struktur og oppbygging av den nye lærerutdanningen, men samtidig at den skulle holde seg innenfor rammene av nasjonale bestemmelser av overordnet karakter. Forslaget om obligatorisk 30 studiepoeng samisk språk i grunnskolelærerutdanningen for trinn 5 – 10 bryter med prinsippet om at det ikke skal være obligatoriske fag på dette trinnet utover kravet til 60 studiepoeng pedagogikk og elevkunnskap.

Departementet er enig med utvalget i at det er behov for å styrke studentenes kompetanse i samisk språklære, terminologi og terminologit utvikling for å sette dem i stand til å gi

undervisning på samisk språk i sine respektive fag. Departementet viser i den forbindelse til Opptaksforskriftens bestemmelser om krav til kompetanse i samisk språk ved opptak til samisk lærerutdanning. Det forutsettes at studenter som tas opp til samisk grunnskolelærerutdanning har et tilfredsstillende faglig nivå i samisk språk.

Departementet er opptatt av at studentene ved samisk grunnskolelærerutdanning skal ha samme valgfrihet og tilsvarende krav til faglig fordypning som den nasjonale lærerutdanningen. Å fastsette 30 studiepoeng til ett obligatorisk fag som skal tas fra første studieår, reduserer valgfriheten og derved også muligheten til faglig bredde og faglig fordypning. Studentene som tar lærerutdanningen for trinn 5 – 10, skal normalt ha tre undervisningsfag, og på ungdomstrinnet stilles det krav om utdanning på minst 60 studiepoeng i flere fag for å kunne gi undervisning. Faglig bredde hos lærerne i den samiske grunnskolen er særlig viktig, bl.a. ettersom skolene i det samiske området er relativt små. Videre er det varslet i St. meld. nr. 11 (2008-2009) at ”kravene til faglig kompetanse i framtiden bør knyttes sterkere til det å undervise og ikke bare til å bli tilsatt”. Departementet forstår at utvalget har foretatt en avveining mellom to hensyn: hensynet til faglig fordypning og faglig bredde på den ene siden og behovet for en styrket opplæring i samisk språk, terminologi og terminologikutvikling. Departementet ser at dette er en vanskelig avveining, men vil utfordre høgskolen til å gjennomgå organiseringen av undervisningen slik at begge hensyn kan ivaretas innenfor rammen av de ulike fagutdanningene.

Departementet foreslår at det i arbeidet med faglige retningslinjer, som har frist til 20. januar, tas sikte på å legge til rette for en organisering av fagene slik at den nødvendige språk- og terminologiundervisningen kan integreres i de respektive fagenhetene. Departementet velger å sende på høring forslag til bestemmelser om grunnskolelærerutdanningen trinn 5 – 10 som er lik den nasjonale når det gjelder spørsmålet om obligatoriske fag. Det vil imidlertid bli lagt stor vekt på resultatene fra arbeidet med retningslinjene, samt høringsuttalelsene som fremkommer på dette punkt, før endelig beslutning fattes. Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

d) Bacheloroppgaven

Utvalgets vurdering

Samisk rammeplanutvalg mener at bachelor-oppgaven må ha et samisk eller urfolksperspektiv. Begrunnelsen er at det er viktig for de studentene å få kompetanse i samers og urfolks spesifikke undervisnings- og læringsmåter og kan reflektere over dette gjennom studiet og i praksis

Departementets vurdering:

Departementet støtter utvalgets forslag om at bacheloroppgaven skal ha et samisk eller urfolksperspektiv.

e) *Kompetanseforskriften*

Utvalgets vurdering

Utvalget foreslår at Kompetanseforskriften (forskrift til Opplæringsloven § 14) endres slik at det blir et krav til 60 studiepoeng relevant utdanning ved tilsetning for undervisning i faget samisk på ungdomstrinnet.

Departementets vurdering

Departementet tar dette med som et innspill i vurderingen av endring av kompetanseforskriften.

§ 4 NASJONALE RETNINGSLINJER, PROGRAMPLAN OG INDIKATORER

Utvalgets forslag til forskriftstekst

Med utgangspunkt i forskriften, nasjonale og samiske retningslinjer, skal den enkelte institusjon utarbeide programplaner for samiske grunnskolelærerutdanninger med bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Programplanen skal vedtas i institusjonens styre.

Merknader til § 4

Utvalgets vurdering

Utvalget har ingen merknader til dette forslaget.

Departementets vurdering

Formuleringen i § 4 baserer seg på forslag om at forskriften gjelder for flere institusjoner enn Samisk høyskole. Etersom departementet sender på høring forslag om at virkeområdet for forskriften er samisk grunnskolelærerutdanning som gis ved Samisk høyskole, foreslås formulering i forskriftsutkastet i tråd med dette.

Departementet vil bemerke at det vil bli utarbeidet nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene og indikatorer for hva som kjennetegner ny lærerutdanning. Institusjonenes programplaner for disse utdanningene skal være i samsvar med nasjonale retningslinjer.

Departementet har vurdert at det er nødvendig at også grunnskolelærerutdanningene ved Samisk høyskole omfattes av nasjonale retningslinjer for de fagene som ikke er "spesifikt" samiske (samisk kunsthåndverk, samisk språk). Samisk høyskole skal utdanne lærere som er kvalifiserte til å arbeide både i samisk og norsk grunnskole. Den samiske grunnskolelærerutdanningen som tilbys ved Samisk høyskole omfattes av de samme grunnleggende endringene som den nasjonale lærerutdanningen når det gjelder bl.a. kravet til bedre integrering mellom teori og praksis, forskningsforankring, progresjon i utdanningsprogrammene og gjennomgående profesjonsretting. Retningslinjene må imidlertid tilpasses slik at de dekker behovene for samisk grunnskolelærerutdannings virkeområde.

§ 5 Fritak

Utvalgets forslag til forskriftstekst

Eksamen eller prøve som ikke er avlagt som en del av en grunnskolelærerutdanning, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 3-5 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må enten være fag som tilsvarer skolefag eller fag som har relevans for arbeid som lærer i grunnskolen, jf. § 1, og bør omfatte fagdidaktikk og praksisopplæring. Studenten skal også kunne dokumentere samiskspråklig kompetanse i faget.

Studenter i samisk lærerutdanning som tar 30 sp. norsk, er fritatt for prøve i en av de norske målformene. De som tar 60 sp. norsk har ikke fritak for slik prøve.

Utvalgets vurdering

Utvalget har fremmet forslag om ovenstående fritaksbestemmelser uten nærmere begrunnelse.

Departementets vurdering

Departementet stiller spørsmål ved å snevre inn adgangen til å gi fritak fra en av målformene, og vurderer det slik at bestemmelsen i den nasjonale forskriften gir et videre handlingsrom. Høgskolen står imidlertid fritt til å fastsette lokale bestemmelser på dette området. Departementet er imidlertid enig med samisk rammeplanutvalg om at det må kunne stilles krav om dokumentert samiskspråklig kompetanse som forutsetning for fritak. Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

§ 6 Ikrafttredelse og overgangsregler

Utvalgets forslag til forskriftstekst

Forskriften trer i kraft 1. mars 2010 og gjelder fra og med opptak til studieåret 2010-2011. Studenter som følger tidligere rammeplaner har rett til å avlegge eksamen etter disse inntil 1. august 2015. Fra dette tidspunkt oppheves forskrift til rammeplan for allmennlærerutdanning av 13. desember 2005.

Utvalgets vurdering

Utvalget viser til at studenter som begynte høsten 2009 er de siste som er tatt opp til allmennlærerutdanningen. Disse skal etter planen være uteksaminert våren 2013. Erfaringer tilsier at enkelte studenter av ulike grunner trenger noe lenger tid. Utvalget har lagt dette til grunn og har satt 1.8.2015 som siste frist til å avlegge eksamen etter tidligere rammeplan.

Departementets vurdering

Departementet viser til det nasjonale utvalgets forslag, som er likelydende med unntak av dato for siste frist til å avlegge eksamen etter tidligere rammeplan. Departementet antar at det skyldes en inkurie, og at fristen bør være den samme som i det forslaget til nasjonal forskrift, dvs. 21. Desember 2015.

Departementets forslag fremgår av vedlagte forskriftsutkast.

Forskrift om rammeplan for samiske grunnskolelærerutdanninger for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn ved Samisk høgskole

§ 1 VIRKEOMRÅDE OG FORMÅL

Forskriften gjelder samisk grunnskolelærerutdanning som tilbys ved Samisk høgskole. Høgskolen er akkreditert etter lov om universitet og høyskoler § 1-2 og § 3-1.

Den samiske grunnskolelærerutdanningen er likeverdig med den norske grunnskolelærerutdanningen.

Samisk grunnskolelærerutdanning skal, så langt det er mulig, ha samisk som undervisningsspråk.

Samisk grunnskolelærerutdanning er forankret i samisk kultur og samfunn og har samiske læringsforståelser og undervisningsmåter som sitt utgangspunkt. Den samiske grunnskolelærerutdanningen gir allsidig kjennskap til samiske forhold.

Forskriften gjelder for 4-årig grunnskolelærerutdanning ved Samisk høgskole. Forskriften definerer rammene for de samiske grunnskolelærerutdanningene for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn.

Forskriftens formål er å sikre at Samisk høgskole tilbyr integrerte, profesjonsrettete og forskningsbaserte grunnskolelærerutdanninger med høy faglig kvalitet. Utdanningene skal forholde seg til opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for grunnopplæringen.

Samisk høgskole skal legge til rette for integrerte grunnskolelærerutdanninger med helhet og sammenheng mellom teori- og praksisstudier, mellom fag og fagdidaktikk og mellom fag. Grunnskolelærerutdanningene skal gi kandidatene solide faglige og didaktiske kunnskaper, kvalifisere for forskningsbasert yrkesutøvelse og for kontinuerlig profesjonell utvikling. Utdanningene skal kjennetegnes av et nært samspill med profesjonsfeltet og ulike samfunnsaktører. Utdanningene skal sette læreryrket inn i en historisk og samfunnsmessig sammenheng og bidra til kritisk refleksjon og profesjonsforståelse. Samisk grunnskolelærerutdanning skal sette læreryrket inn i en samisk kontekst og urfolkstekst.

Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere kandidatene til å ivareta opplæring om samiske forhold og ha kunnskap om samiske barns rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for grunnopplæringen.

§ 2 LÆRINGSUTBYTTE

De samiske grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere lærere til å utøve et krevende og komplekst yrke i et samfunn som preges av mangfold og endring. Læringsutbytte er formulert med utgangspunkt i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

Kandidaten skal etter fullført grunnskolelærerutdanning ha følgende læringsutbytte definert som kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse, som fundament for arbeid i skolen og videre kompetanseutvikling.

Læringsutbytte særskilt for kandidater 1.-7. trinn:

Kandidaten...

- har faglige og fagdidaktiske kunnskaper i samisk, matematikk, norsk og øvrige fag som inngår i utdanningen, og solid kunnskap om begynneropplæring

- har kunnskap om arbeid med grunnleggende ferdigheter (utrykke seg muntlig, lese, utrykke seg skriftlig, regne, bruke digitale verktøy) i og på tvers av fag, og kan tilrettelegge for progresjon i opplæringen av disse ferdighetene tilpasset elever på 1.–7. trinn
- har kunnskap om det helhetlige opplæringsløpet, med vekt på overgangen fra barnehage til skole og barnetrinn til ungdomstrinn

Læringsutbytte særskilt for kandidater 5.–10. trinn:

Kandidaten ...

- har solide faglige og fagdidaktiske kunnskaper i samisk og de øvrige fagene som inngår i utdanningen og om fagenes kunnskapsmessige forankring
- har kunnskap om arbeid med videreutvikling av grunnleggende ferdigheter (utrykke seg muntlig, lese, utrykke seg skriftlig, regne, bruke digitale verktøy) i og på tvers av fag, og kan tilrettelegge for progresjon i disse ferdighetene i opplæringen tilpasset elever på 5.–10. trinn
- har kunnskap om det helhetlige opplæringsløpet, med vekt på overgangen fra barnetrinn til ungdomstrinn og ungdomstrinn til videregående opplæring

Felles læringsutbytte for kandidater i begge utdanningsløp:

Læringsutbytte må ses i sammenheng med fagenes innhold og arbeidsmåter i de to grunnskolelærerutdanningene.

KUNNSKAP

Kandidaten...

- har kunnskap om skolens og lærerprofesjonens egenart, historie, utvikling og plass i det samiske samfunnet og samfunnet forøvrig og om skolens formål, verdigrunnlag, lovgrunnlag, gjeldende læreplaner og ulike elevers rettigheter
- har kunnskap om læreplanarbeid og om skolen som organisasjon
- har kunnskap om barns og unges læring, utvikling og danning i ulike sosiale, flerkulturelle og flerspråklige kontekster
- har kunnskap om klasseledelse og klassemiljø og om utvikling av gode relasjoner til og mellom elever
- har kunnskap om et bredt repertoar av arbeidsmåter og læringsressurser og om sammenhengen mellom innhold, arbeidsmåter og elevenes forutsetninger
- har kunnskap om barns og unges oppvekstmiljø, likestilling og identitetsarbeid
- har kunnskap om barn i vanskelige situasjoner og om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv, på grunnlag av internasjonale konvensjoner, urfolkserklæringer og nasjonale lover
- har kunnskap om samisk, nasjonalt og internasjonalt forsknings- og utviklingsarbeid med relevans for lærerprofesjonen
- har kunnskap om samisk tradisjonell kunnskap innenfor det enkelte fagområde
- kjenner utfordringer ved oppvekstvilkårene til samiske barn og unge

FERDIGHETER

Kandidaten

- kan selvstendig og i samarbeid med andre planlegge, gjennomføre og reflektere over undervisning i og på tvers av fag, med utgangspunkt i samisk tradisjonell kunnskap, samt forsknings- og erfaringsbasert kunnskap
- kan tilrettelegge for og lede gode og kreative læringsmiljøer
- kan tilrettelegge for estetisk utfoldelse, opplevelse og erkjennelse
- kan tilpasse opplæringen til ulike elevers behov, motivere til lærelyst gjennom å tydeliggjøre læringsmål og bruke varierte arbeidsmåter for at elevene skal nå målene

- kan vurdere og dokumentere elevers læring og utvikling i forhold til opplæringens mål, gi læringsfremmende tilbakemeldinger og bidra til at elever kan vurdere egen læring
- kan kritisk reflektere over egen og skolens praksis i arbeidet med videreutvikling av lærerrollen og profesjonsetiske spørsmål
- kan mestre samisk muntlig og skriftlig, vise kompetent språkbruk i profesjonssammenhenger og kunne undervise på samisk i sine fag. Mestrer norsk muntlig og skriftlig og kan bruke språket på en kvalifisert måte i profesjonssammenheng
- kan vurdere og bruke relevante forskningsresultater og selv gjennomføre systematisk utviklingsarbeid
- kan i samarbeid med foresatte og faglige instanser identifisere spesielle behov hos elevene og iverksette nødvendige tiltak
- kan legge til rette for utvikling av kompetanse i entreprenørskap og for at lokalt arbeids- og samfunnsliv, tradisjonsbærere og ressurspersoner involveres i opplæringen
- kan gjøre nytte av samiske læringsmåter i opplæringen

GENERELL KOMPETANSE

Kandidaten

- kan bidra til profesjonelt lærerfelleskap med tanke på videreutvikling av god praksis og yrkesetisk plattform
- kan bidra til profesjonelt fellesskap mellom samiske lærere med tanke på videreutvikling av god praksis og yrkesetisk plattform også på tvers av landegrensene
- kan stimulere til demokratiforståelse, demokratisk deltakelse og evne til kritisk refleksjon tilpasset aktuelle klasstrinn
- kan bidra til å styrke internasjonale og flerkulturelle dimensjoner ved skolens arbeid
- kan identifisere egne lærings- og kompetansebehov i tilknytning til læreryrket
- innehar en endrings- og utviklingskompetanse som grunnlag for å møte framtidens skole
- kan bidra til å stryke en samisk, urfolks og internasjonal dimensjon ved skolens arbeid
- kan utgjøre en støtte for samiske barns og unges utvikling og identitetsbygging.

§ 3 STRUKTUR FOR DIFFERENSIERT GRUNNSKOLELÆRERUTDANNING

(1) Krav til spesialisering og faglig sammensetning

Grunnskolelærerutdanningene skal være spesialiserte mot årstrinn i skolen, og kvalifisere for undervisning på henholdsvis 1.-7. trinn og 5.-10. trinn. Utdanningene skal organiseres som to klart definerte og differensierte grunnskolelærerutdanninger på en måte som sikrer progresjon i en helhetlig profesjonsutdanning.

Fireårig grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn skal normalt omfatte minimum fire undervisningsfag, der minst ett av fagene skal være på 60 studiepoeng og de andre fagene må være på minimum 30 studiepoeng.

Hovedvekten skal ligge på begynneropplæring. Et undervisningsfag i 4. studieår kan erstattes av ett skolerrelevant fag på 30 studiepoeng. Ved overgang til masterutdanning etter 3. studieår vil det første året i masterutdanningen erstatte fag i det 4. studieåret i grunnskolelærerutdanningen.

Fireårig grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn skal normalt omfatte minst tre undervisningsfag, hvert på 60 studiepoeng. Hovedvekten skal ligge på faglig fordypning. Et undervisningsfag i 4. studieår kan erstattes av ett undervisningsfag og ett skolerrelevant fag hver på 30 studiepoeng, eventuelt to undervisningsfag hver på 30 studiepoeng. Ved overgang til masterutdanning etter 3. studieår vil det første året i masterutdanningen erstatte fag i 4. studieåret i grunnskolelærerutdanningen.

Obligatoriske fag, fagenes og praksisopplæringens omfang

I begge utdanningene skal det være veiledet, vurdert og variert praksisopplæring i alle studieårene. Praksisopplæring skal inngå som en integrert del av alle fagene i utdanningene. Omfanget av praksisopplæringen skal være minst 100 dager fordelt over fire år; minimum 80 dager i løpet av de to første studieårene, og minimum 20 dager i løpet av de to siste studieårene. Praksisopplæringen skal være i grunnskolen og fordeles på både lavere og høyere årstrinn i det løpet som utdanningen kvalifiserer for. Det skal være progresjon i praksisopplæringen, og den skal være tilpasset studentenes fagvalg i alle studieårene og knyttet til ulike deler av skolens virksomhet.

Praksisopplæringen bør tilrettelegges slik at det gjenspeiler et allsamisk perspektiv.

Alle undervisningsfag skal omfatte fagdidaktikk og være profesjonsrettede lærerutdanningsfag. Alle undervisningsfag og skoler relevante fag og emner skal være forskningsbaserte og forankret i et forskningsaktivt fagmiljø.

Bacheloroppgave i det 3. studieåret er obligatorisk. Arbeidet med oppgaven og innføring i vitenskapsteori og metode skal utgjøre 15 studiepoeng av pedagogikk og elevkunnskap. Oppgaven skal være profesjonsrettet med tematisk forankring i pedagogikk og elevkunnskap og/eller i andre fag. Oppgaven bør ha et samisk perspektiv eller urfolksperspektiv.

For grunnskolelærerutdanning 1.–7. trinn er det obligatorisk med pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng, matematikk 30 studiepoeng, samisk 30 studiepoeng og norsk 30 studiepoeng.

For grunnskolelærerutdanning 5.–10. trinn er det obligatorisk med pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng. Ingen undervisningsfag er obligatoriske. Samisk høgskole skal legge til rette for et internasjonalt semester innenfor 4-årig grunnskolelærerutdanning.

(2) Studienes oppbygging

Grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn:

1.–3. studieår:

Praksisopplæring

Pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng

Samisk 30 studiepoeng

Norsk 30 studiepoeng

Matematikk 30 studiepoeng

Undervisningsfag 60 studiepoeng

4. studieår

Praksisopplæring

Undervisningsfag 60 studiepoeng, eventuelt to fag på 30 studiepoeng, hvorav ett kan være et skoler relevant fag på 30 studiepoeng

Grunnskolelærerutdanningen 5.-10. trinn:

1.-3. studieår:

Praksisopplæring

Pedagogikk og elevkunnskap 60 studiepoeng (fordeles normalt med 15 studiepoeng hvert av de to første studieårene og 30 studiepoeng det tredje studieåret)

Undervisningsfag I 60 studiepoeng

Undervisningsfag II 60 studiepoeng

4. studieår

Praksisopplæring

Undervisningsfag III 60 studiepoeng, eventuelt to fag på 30 studiepoeng, hvorav ett kan være et skolerelevant fag på 30 studiepoeng

§ 4 NASJONALE RETNINGSLINJER, PROGRAMPLAN OG INDIKATORER

Det er utarbeidet nasjonale retningslinjer for fagene i grunnskolelærerutdanningene og indikatorer for hva som kjennetegner grunnskolelærerutdanninger med høy kvalitet. Med utgangspunkt i den forskriften, nasjonale og samiske retningslinjer, skal Samisk høgskole utarbeide programplaner for de samiske grunnskolelærerutdanningene med bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Programplanene skal vedtas i institusjonens styre.

§ 5 FRITAKSBESTEMMELSER

Eksamen eller prøve som ikke er avlagt som en del av en grunnskolelærerutdanning, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 3–5 i lov om universiteter og høyskoler. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må enten være fag som tilsvarer skolefag eller fag som har relevans for arbeid som lærer i grunnskolen, jf. § 1, og bør omfatte fagdidaktikk og praksisopplæring.. Studenten skal også kunne dokumentere samiskspråklig kompetanse i faget.

I grunnskolelærerutdanningen for 1.–7. trinn kan det gis fritak fra prøve i en av målformene i norsk for studenter som har samisk, kvensk, norsk tegnspråk eller et annet minoritetsspråk som morsmål, og som ikke har vurdering i begge norske målformer fra videregående opplæring.

Tilsvarende fritaksregler gjelder for studenter i grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn som ikke velger norsk i fagkretsen, og for utenlandske studenter som ikke har videregående opplæring fra Norge. For studenter som har norsk i grunnskolelærerutdanningen for 5.–10. trinn er det ingen fritaksbestemmelse fra målformer.

Fritak skal føres på vitnemålet.

§ 6 IKRAFTTREDELSE OG OVERGANGSREGLER

Forskriften trer i kraft 1. mars 2010 og gjelder fra og med opptak til studieåret 2010–2011.

Studenter som følger tidligere rammeplaner har rett til å avlegge eksamen etter disse inntil 31. desember 2015. Fra dette tidspunkt oppheves forskrift til rammeplan for allmennlærerutdanning av 13. desember 2005.

Om svenska samers psykiska hälsa

När det gäller den psykiska hälsan hos de svenska samerna finns ännu inga vetenskapliga rapporter publicerade. Detta i sig är intressant eftersom det finns skäl att anta att särskilt de renskötande samernas utsatta situation skulle kunna innebära ökad stress och därmed följande psykiska problem. I Norge har det genomförts ett flertal större och mindre studier av den psykiska hälsan hos de norska samerna, särskilt bland barn och ungdomar vid universitetet i Tromsø och barn- och ungdomspsykiatriska polikliniken i Karasjokk, som etablerades efter en våg av självmord bland unga norska samer 1988. Inom ramen för två större projekt har den psykiska hälsan hos de svenska samerna studerats. Det internationella projektet SLiCA (Survey of Living Conditions in the Arctic) genomfördes 2004 intervjuer med 223 samer där ett antal frågor också handlade om den psykiska hälsan. Vid psykiatriska enheten vid Umeå universitet pågår sedan några år studier av den psykiska hälsan, framför allt hos de renskötande svenska samerna.

Datamaterialet från SLiCA projektet har ännu inte redovisats, men Lars-Marcus Kuhmunen Lilja presenterade våren 2006 ett examensarbete vid sociologiska institutionen, Stockholms universitet, "Psykisk ohälsa hos samer; En jämförelse mellan olika samiska grupper". I den svenska SLiCa studien tillfrågades 542 individer varav 223 deltog (bortfall 58,7 %). På grund av internt bortfall kunde 108 respondenters svar analyseras. Den psykiska ohälsan mättes med frågan; "Hur ofta har Du den senaste månaden känt nedanstående". 1. Ängslan, 2. Känt dig nedstämd och dyster, 3. Känt dig så nere att ingenting kunnat muntra upp Dig. Svartalternativen var; aldrig, mycket sällan, sällan, ibland, mycket ofta och alltid. Han finner då att kvinnorna i studien har signifikant högre värden för ängslan och nedstämdhet än männen i studien. Man fann inga signifikanta skillnader vad beträffar region, samiskspråkighet, att vara renskötare eller inte samt upplevelse av att vara diskriminerad. Det fanns dock en tendens att renskötare i södra Sapmi mår psykiskt sämre än renskötarna i norra Sapmi. Författaren är försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser med tanke på de stora bortfallen och de relativt små grupper som till slut kunde analyseras.

Vid psykiatriska enheten vid Umeå universitet pågår flera studier av den psykiska hälsan hos vuxna renskötande samer och både renskötande och icke renskötande ungdomar. Datamaterialet består av intervjuer med enskilda och grupper av renskötande samer om deras livssituation. En enkätundersökning har genomförts bland medlemmar i 41 samebyar över 18 år. 640 personer tillfrågades och 357 svarade (svarsfrekvens 55,6 %). En referensgrupp bestående av 1 000 personer från den norrländska glesbygden och 1 000 personer från Umeå, Luleå och Östersund respektive svarade på samma enkät med en svarsfrekvens på 72,1 %. Frågeformuläret innehöll bl a Hospital Anxiety and Depression Scale (HAD) med 14 frågor om depression och ångest, Alcohol Use Disorder Test (AUDIT) med 10 frågor om olika aspekter av alkoholvanor, frågor om självmord, arbetsbelastning, synen på framtiden, förtroende för sjukvård och myndigheter samt frågor om samisk identitet och andra socio-demografiska bakgrundsfaktorer. Data från denna studie håller fortfarande på att bearbetas inom ramen för ett doktorandprojekt, men huvudresultaten är klara och har presenterats vid nationella och internationella konferenser.

Ångest och depression mätt med HAD-skalan visar att den samiska gruppen rapporterar signifikant högre värden både för depression och ångest jämfört med referensgruppen. Särskilt intressant är att

de samiska männen rapporterar de högsta värdena. I de flesta studier brukar kvinnor rapportera mera besvär än männen. Variabeln arbetsrelaterad stress var signifikant associerad med ångest och depression i samegruppen. HAD-skalan har använts i många nationella och internationella studier där befolkningsdata visar ungefär samma nivåer som referensgruppen i den svenska studien.

Beträffande alkoholvanor och riskbeteende visar studien att samegruppen i stort inte avviker från referensgruppen. Däremot fanns intressanta inom-grupp-skillnader så att i samegruppen fanns fler som inte dricker alkohol över huvud taget, men också en grupp som dricker "sällan, men mycket" till skillnad från referensgruppen där det fanns fler som drack mycket och ofta. De samiska kvinnorna rapporterade mindre bruk av alkohol än andra kvinnor.

När det gäller självmord finns en studie från forskningsenheten i Vilhelmina som indikerar ett något högre självmordstal bland samiska män jämfört med en demografiskt matchad kontrollgrupp av icke samer. Skillnaden var dock inte signifikant. Detta material håller nu på att bearbetas ytterligare och redan nu kan sägas att det finns en gradient vad gäller självmordstal så att självmordstalet bland renskötande män är betydligt högre i de södra delarna av Sapmi jämfört med de norra. Metoden för självmordet är också klart avvikande från majoritetsbefolkningen så tillvida att våldsamma metoder dominerar (skott i huvudet eller bröstet svarade för 50 % av självmorden). Det är också en mycket större manlig dominans än i majoritetsbefolkningen så att självmord bland män är ca 5 ggr vanligare än bland kvinnor.

En intressant del av denna studie handlar om förtroendet för hälso- och sjukvård bland renskötarna jämfört med referensgruppen. Förtroendet för primärvård och psykiatrisk vård var signifikant lägre bland samerna. Lägst förtroende hade man i såväl samegruppen som majoritetsgruppen för socialtjänsten.

Resultaten från undersökningarna av den psykiska hälsan bland samiska ungdomar bearbetas för närvarande, men preliminära data talar för att ca hälften av ungdomarna som ingår i studien har upplevt diskriminering och särbehandling på grund av sin samiska härkomst. Majoriteten av ungdomarna mår dock bra, känner sig friska, sover bra och kan glädjas åt saker som händer i livet. Kvinnorna bekymrar sig i högre utsträckning än män över saker och ting, känner sig oftare ledsna eller nedstämda. Beträffande alkoholvanor har de samiska ungdomarna en lägre riskkonsumtion av alkohol än andra svenska ungdomar, men en procentuell större andel av kvinnorna rapporterar en högre riskkonsumtion än männen, vilket är ovanligt och värt att uppmärksamma.

Sammanfattningsvis kan sägas av det vi nu vet, att det inte finns indikationer på en ökad frekvens av allvarlig psykisk störning bland samerna jämfört med majoritetsbefolkningen, däremot finns indikationer på att renskötande samer upplever en högre psykisk belastning i form av ångest och depression jämfört med majoritetsbefolkningen och att detta är klart relaterat till upplevd belastning i arbetet. Det finns en specifik självmordsproblematik bland de renskötande samerna så att självmordsrisken är betydligt högre i de södra delarna av Sapmi jämfört med i norr och med en dominans av våldsamma självmordsmetoder bland männen. Beträffande alkoholvanor avviker inte de renskötande samerna från majoritetsbefolkningen i stort, men det finns ett riskbeteende i form av berusningsdrickande, visserligen mindre ofta än hos majoritetsbefolkningen men ändå ett riskbeteende bland männen. Hos unga vuxna samer (18-28 år) finns inget som tyder på en sämre psykisk hälsa än bland ungdomar i majoritetsbefolkningen och snarast ett mindre riskbeteende vad gäller alkohol.

Entreprenørskap i samisk kontekst
statssekretær Raimo Valle

Hattfjelldal 28.januar 2010

FORNTINGS-, ADMINISTRASJONS-
OG KIRKEDEPARTEMENTET

Stortingsmelding om samepolitikk

St.died. nr. 28
LQF 2010
Sæsp-dzBkka

- Offentlig sektor – hverdagspolitikken
- Likeverdige tjenestetilbud
- Samiske brukeres møte med offentlig forvaltning og tjenesteyting i fokus
- Samisk språk
- Opplæring – tilbud og læremidler

Handlingsplan for samiske språk og entreprenørskap

- Trygg framtid for samiske språk
- Flere brukere og økt status for språket
- Trygg språklig og kulturell identitet er en forutsetning for å kunne tro på egne ideer, og arbeide for å videreutvikle disse

Entreprenørskap er å ta i bruk egne ressurser og muligheter i lokalsamfunnet

Handlingsplan for samiske språk

Region Helgeland

- FJELLFOLKET HELGELAND
- Småskala matproduksjon
- Samarbeid mellom 11 produsenter av lokal mat, natur og kulturopplevelser i Grane og Hattfjelldal
- Fellesskap om: merkevareprofil, design, verdier og kvalitetskriterier

Regjeringens Nordområdestrategi – sentralt innovasjonsfokus

- Muligheter og utfordringer i nordområdene
- Et nærings- og innovasjonsløft, og styrke grunnlaget for vekst og utvikling i nordområdene.
- Egen forskningsstrategi
- Regionale forskningsfond
- Reiselivsutvikling
- Grenseoverskridende næringsrettet samarbeid

Verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og reiseliv

- Basis i Soria Moria-erklæringen
- Forvaltes av Sametinget
- Stabil bosetting og allsidig næringsliv
- Fremme levedyktige virksomheter og bærekraftig utvikling
- Reiselivsutvikling koplet til primærnæringsvirksomhet
- Viktig og prioritert satsing: Tilrettelagte etablerertiltak

Samisk entreprenørskap i utdanning og forskning

- *St.meld. Nr 30 (2008-2009)*
Klima for forskning understreker betydningen av næringsetableringer og entreprenørskap i samiske samfunn

Innovasjon og entreprenørskap på alle nivåer

- Kommuner – tilrettelegge for bedriftsutvikling
- Fylkeskommuner – regionale partnerskap og møteplasser
- Fylkesmannen – strategier for næringsutvikling
- Forvaltningsreformen gir fylkeskommunene en sterkere utviklingsrolle for verdiskaping, bosetting og sysselsetting
- Bygdeutviklingsmidler
- Offentlige virkemiddelaktører; Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd, Norsk designråd

Utvikling av kunnskap, kompetanse og nettverk

- Utfordringer særlig i spredtbygde strøk: knytte kontakt og utvikle nettverk
- Det offentlige virkemiddelapparatet har en viktig tilretteleggende rolle
- Etablere forpliktende samarbeidsavtaler og nettverk mellom skoler, kommuner og næringer

Handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen:

- Økt satsning i grunnopplæringen
- "Innen 2012 skal alle kandidater fra høyere utdanning ha kompetanse om innovasjon og nyskaping"
- Studieplasser – RNB2009 prioritering av entreprenørskap
- 5 mill. kr i 2010 til å utvikle studier og å styrke personalets faglige kompetanse ved universiteter og høyskoler

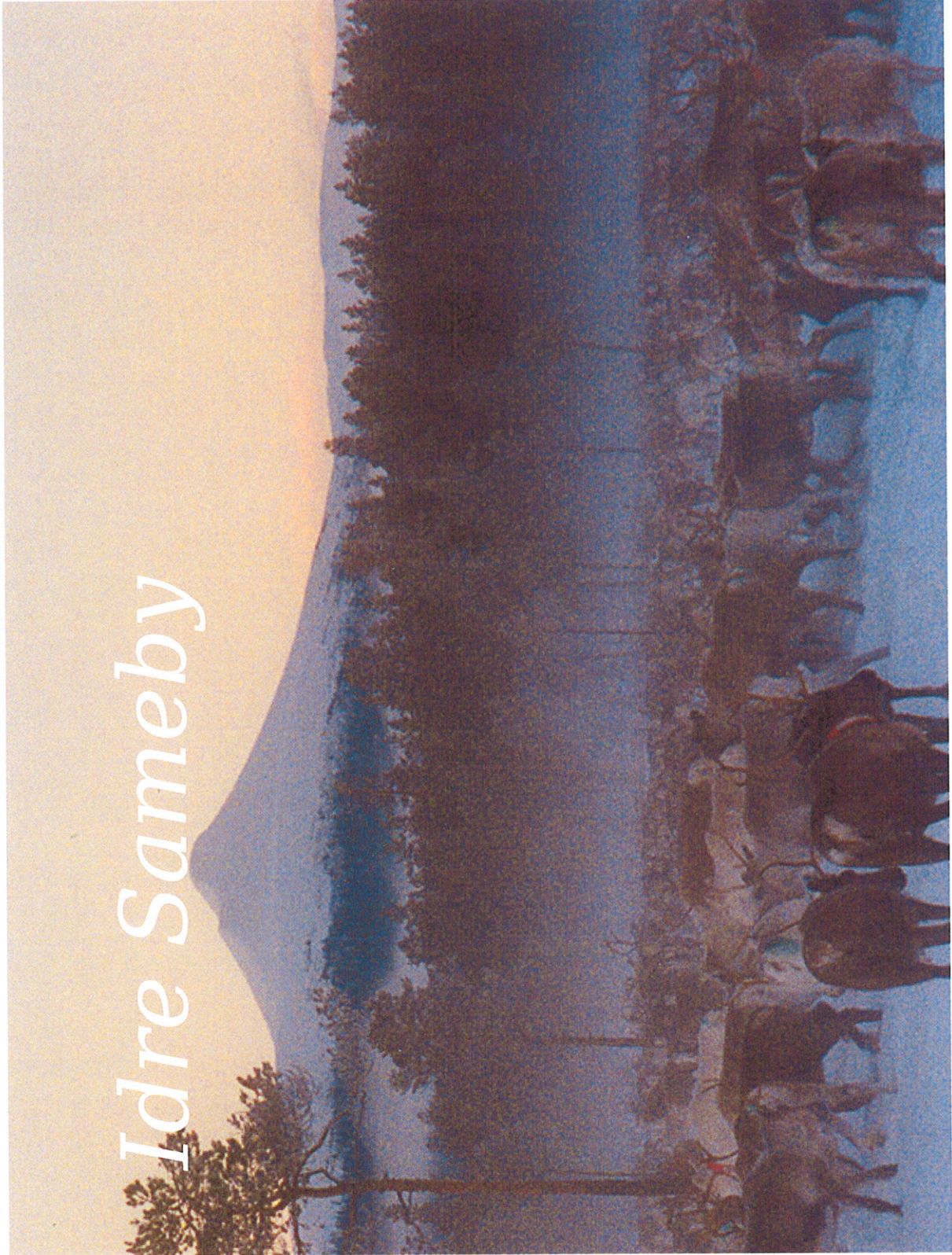

Sentrale tiltak i Handlingsplanen for entreprenørskap i utdanningen:

- Kommuner og fylker har ansvar som skoleeiere
- Forsterket satsing på unge etablere i Innovasjon Norge
- Tett oppfølging av KR D og NHD
- Særlig satsing på Nord-Norge

Idre Sameby

Mer om Idre sameby...

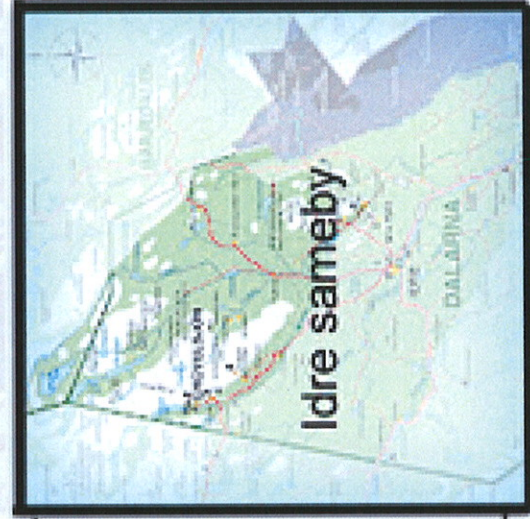

Sydgränsen för samisk renskötsel

Idre sameby - 2003

En "liten" sameby

- ❖ Idre sameby gränsar i norr mot Härjedalens kommun och ligger i huvudsak inom Dalarna län i Älvdalens kommun. Det handlar om en av Sveriges mindre samebyar med 5 rennäringföretag.

Rennäringen...

Sydgränsen för samisk renskötsel

Idre sameby - 2003

Rationell renskötsel

- ❖ Idre samebyn driver en modern och rationell renskötsel med ett renantal på uppemot 3000 djur i vinterhjorden,
- ❖ Rennäringen är en näring, jämställd med andra areella näringar, som ska ge den enskilda rennäringsföretagaren en tryggad inkomst för sin och familjens försörjning,
- ❖ Rennäringen är viktig för Idrebygdens profil och framför allt för besöksnäringen,

Vår omvärld...

Sydgränsen för samisk renskötsel

Idre sameby - 2003

Oroande omvärldsbilder

- ❖ Samebyn är i dag hårt trängd mellan andra stora markutnyttjare i området.
- ❖ Den mest expansiva och arealkrävande är besöksnäringen och det rörliga friluftslivet.
- ❖ Men vi har också ett storskaligt skogsbruk med kalavverknings- och markberedning,
- ❖ Fulufjället nationalpark, där renbete i princip är förbjudet,
- ❖ En 18-håls golfbana mitt i renbetesland,
- ❖ Skoterleder med en skoterturism som ökar lavinartat för varje år.

Vår framtid...

Sydgränsen för samisk renskötsel

Idre sameby - 2003

Synliggöra sydsamisk kultur

- ❖ Rennäringen, samisk kultur och samiska kulturprodukter är "starka" tillväxtfaktorer i övre Älvdalens kommun.
- ❖ Den sydsamiska kulturen och rennäringen har ett stort värde för besöksnäringen i regionen.
- ❖ Att synliggöra rennäringen och den sydsamiska kulturen måste ses som ett gemensamt samhällsintresse för befolkningen i regionen.

Vår framtid...

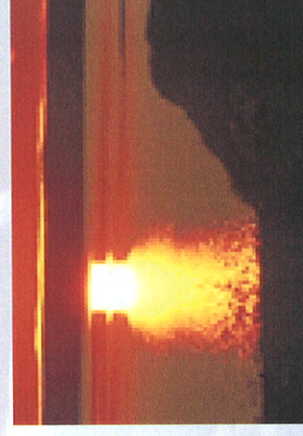

Sydgränsen för samisk renskötsel

Idre sameby - 2003

Utvecklingsmöjligheter

- ❖ Samebyn ser besöksnäringen som ett viktigt utvecklingsområde.
- ❖ Samisk turism, i samisk regi, kan både vara ett komplement till rennäringen som en möjlighet för fler samer att stanna kvar i regionen.
- ❖ Idre sameby strävar efter en generellt högre förädlingsgrad på det renkött som säljs och kommer att studera möjligheterna att höja förädlingsgraden på de egna produkterna.
- ❖ öka användningen och profileringen av samiska råvaror och samisk matkultur.

Mer om Idre sameby...

www.idreren.se

www.idresamecenterum.se

www.gealtan.se

www.renbitten.se

www.maikas.se

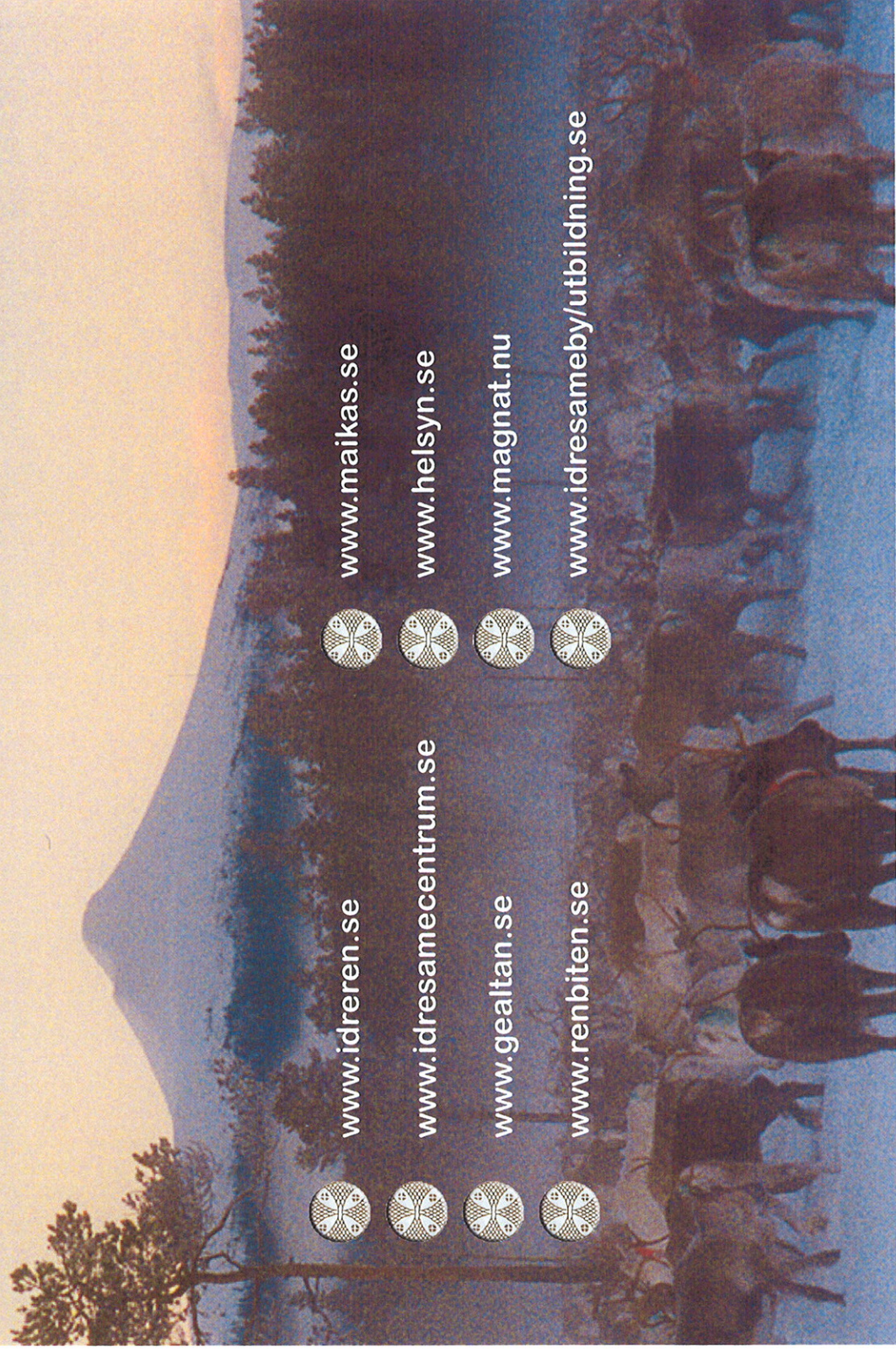
www.helsyn.se

www.magnat.nu

www.idresameby/utbildning.se

Mer om Idre sameby...

Utvecklingsprojekt

1997 – 2000 Samisk näringsutveckling i praktiken

Mål att fastställa gemensam vision och mål för att skapa samsyn och riktlinjer för samarbetet inom samebyn och närområdet

1998 Intervjuundersökning, Buson Marsteller

1999 Fastställande av gemensam verksamhetsplan

2002 – 2003 Samisk information och kommunikation i samverkan

2002 Förstudie kontrollslakteri 811

2002 Fastställande av gemensam utvecklingsplan

2004 Uppföljning Intervjuundersökning Buson Marsteller

2004 – 2006 Utbildning kompetenscentrum i slakttekniker

2007 Dokumentation slakttekniker och gamla samiska slakttekniker

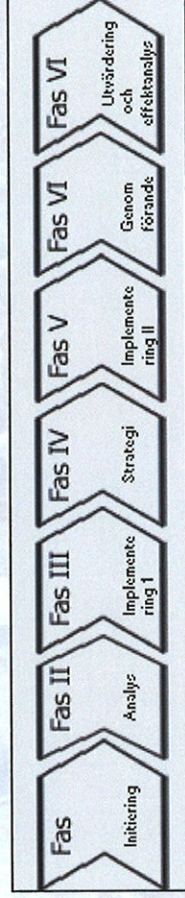
2008 - 2009 Forts. dokumentation gamla samiska slakttekniker

Mer om Idre sameby...

Våra ”framgångsfaktorer”

- Acceptans Samebyns styrelse
- Utbildning/Kompetens

- Gemensam vision, Samverkan och Delaktighet (*intern och extern*)
- Kommunikation (*Internt och externt*)
- Nærområdets acceptans

Det blir alltid som man har bestämt

Det blir sällan som man tror

Och aldrig som man hoppas!

GAAITJE
Sápmi ja kulturbuhtemi

Financing by Sami

Gaaltje
-motor för näringsutveckling

Jerker Bexelius

Hattfjöldskonferensen 2010

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAAITJE
Sápmi ja kulturbuhtemi

Financing by Sami

Varför samisk näringsutveckling?

- Försvårande omständigheter för rennäringen
- Nya inkomstmöjligheter och arbetstillfällen
- Starkare samhällsposition
- Efterfrågan

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAAITJE
Sápmi ja kulturbuhtemi

Financing by Sami

Hur samisk näringsutveckling?

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAAALTJE
Sámiidnámá kulturbuorvok

Finansiering 25. November

Samisk näring?

1. Näring som bedrivs av same?
2. Näring som kommer ur det samiska?

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAAALTJE
Sámiidnámá kulturbuorvok

Finansiering 25. November

Gaaltje-motor för näringsutveckling

- Egen kommersiell verksamhet
- Motor för övrig näring

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAAALTJE
Sámiidnámá kulturbuorvok

Finansiering 25. November

Gaaltje-motor för näringsutveckling

- Rennäring
- Kompletterande näringar

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAALTJE
gästnätet kulturcentrum

Årsmötning 2010

Gaaltje-motor för TURISMutveckling

Mål – en samisk turistdestination i Jämtland

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAALTJE
gästnätet kulturcentrum

Årsmötning 2010

Turistkronans fördelning av 3,3 miljarder kr

Kategori	Procent
Logi	25 %
Restaurang	19 %
Livsmedel	14 %
Aktivitet	18 %
Shopping	12 %
Transport	12 %

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

GAALTJE
gästnätet kulturcentrum

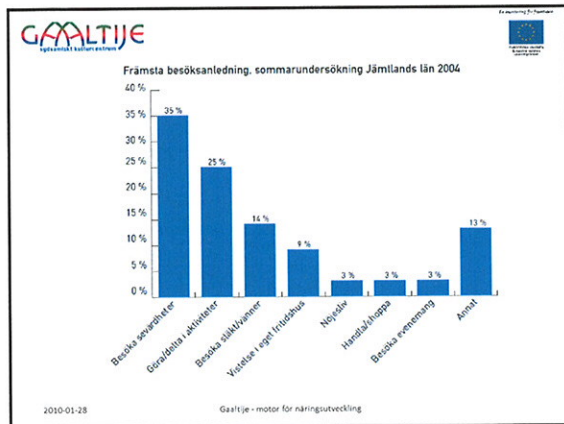
Årsmötning 2010

Antal kommersiella gästnätter 2008

Kategori	Antal gästnätter
Totalt	1 519 413
Sverige	9 738 203
Doros Norrden	21 153
Doros öfänder	126 174

- Mål 2010 – Antalet svenska gästnätter ska uppvisa en ökning som ligger 5%-enheter högre i relation till jämförbara regioner i norra Sverige.
- Mål 2010 – Antalet nordiska gästnätter ska uppvisa en ökning som ligger 5%-enheter högre i relation till jämförbara regioner i norra Sverige.
- Mål 2010 – Antalet utomnordiska gästnätter ska uppvisa en ökning som ligger 10%-enheter högre i relation till jämförbara regioner i norra Sverige.

2010-01-28 Gaaltje - motor för näringsutveckling

Tourism of tomorrow - Etour

Christina Wennermark, Ed VD svenska resebyråföreningen:
 "Morgondagens resenärer blir allt mer revarsna och ställer högre och högre krav på upplevelser."

Bengt Sahlgren, professor:
 "man vill uppleva så mycket som möjligt när man reser... som t.ex. natur och kultur i ett paket;
 "morgondagens resenärer kommer att ha mer pengar och kan då välja dyrare resmål och produkter"
 Locka turister "genom att kunna presentera mer intressanta produkter, alltså produkter som har en koppling till det som människor känner till och värderar högt som t.ex. politikerna, gamlar, miljöansvar..."

Marie Johansson, marknadschef Ticket
 "vi vill uppleva mycket och få nya erfarenheter... safari, kulturella upplevelser..."
 "aktivitets- och upplevelsesresor blir vanligare och mer intressefyllt"

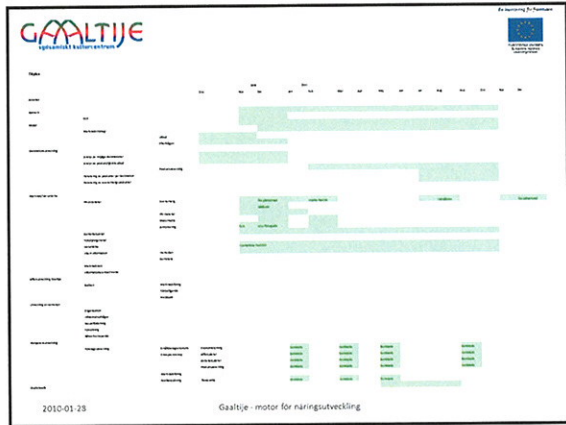
Drömrresor i Sverige

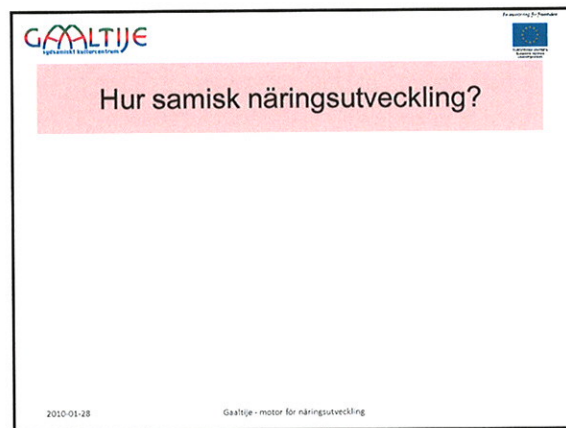
3 Drömrresor

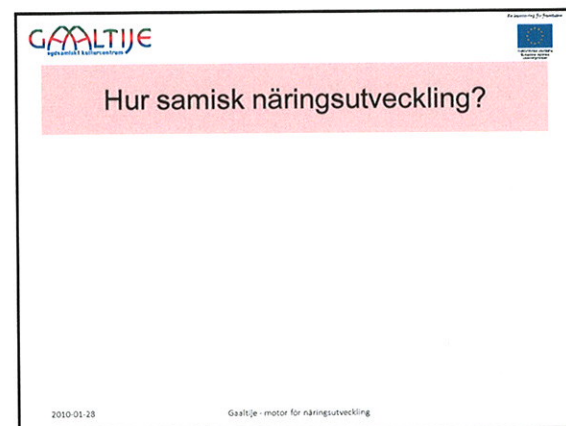
3.1 Sverige

	Månadsjämförelse		Årsjämförelse	
	Maj-04	Maj-03	Sep-03 - maj-04	Sep-02 - maj-03
Stockholms län	10,3%	10,0%	10,7%	11,6%
Västernorrland/Hälsingland	14,1%	14,0%	12,2%	12,5%
Skåne/Östergötland	6,9%	6,3%	6,2%	5,6%
Uppsala/Västernorrland/Södermanland	0,3%	0,2%	0,3%	0,2%
Jönköping/Morböarna	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%
Kalmar/Östergötland	2,0%	4,1%	1,0%	3,3%
Götlands län	16,6%	16,0%	13,0%	13,2%
Värmlands/Örebro	1,1%	1,4%	1,4%	1,3%
Dalarnas län	4,5%	4,6%	5,7%	5,2%
Gävleborg/Västernorrland	1,5%	1,2%	1,5%	1,3%
Jämtlands län	7,0%	8,4%	12,4%	10,8%
Norrbottnens- och Västerbottnens kustlen	1,6%	1,8%	2,2%	1,0%
Lappland	17,2%	15,0%	16,3%	14,5%
Öst- och Västerbottnens inre regionerna	16,2%	14,0%	15,8%	18,0%

* Sifferbaserat på 10 procentenhet

Fredrikke – Organ for FoU-publikasjoner – Høgskolen i Nesna

Fredrikke er en skriftserie for mindre omfangsrike rapporter, artikler o.a som produseres blant personalet ved Høgskolen i Nesna. Skriftserien er også åpen for arbeider fra høgskolens øvingslærere og studenter.

Hovedmålet for skriftserien er ekstern publisering av Høgskolen i Nesnas FoU-virksomhet. Høgskolen har ikke redaksjonelt ansvar for det faglige innholdet.

Redaksjon

Hovedbibliotekar

Trykk

Høgskolen i Nesna

Omslag

Grafisk design: Agnieszka B. Jarvoll

Trykk: Offset Nord, Bodø

Opplag

Etter behov

Adresse

Høgskolen i Nesna
8700 NESNA

Tlf.: 75 05 78 00 (sentralbord)

Fax: 75 05 79 00

E-post: postmottak@hinesna.no

Oversikt utgivelser Fredrikke

Hefter kan bestilles hos Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna, telefon 75 05 78 00

Nr.	Tittel/forfatter/utgitt	Pris
<u>2009/8</u>	IT-studier, tilstrømming og våre studenter : hovedrapport for FoU-prosjektet IT-studiene og utdanningsmarkedet / Geir Borkvik, Laila J. Matberg	110,-
<u>2009/7</u>	Læringsstøttende bruk av Moodle / Elsa Løfsnæs og Beata Godejord (red.)	80,-
<u>2009/6</u>	Friluftsliv blant barn og unge på Helgeland : en kvantitativ undersøkelse ; rapport 1	110,-
<u>2009/5</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet (5. utg.) / Patrick Murphy, Morten Mediå (rev.)	65,-
<u>2009/4</u>	International view on: Teacher Education, Educational Technology, Motivation//Divergent Thinking//Readiness, Special Educational needs / Anna Watola & Harald Nilsen (red.)	140,-
<u>2009/3</u>	Utvikling av en praksisrettet lærerutdanning / Per Karl Amundsen	60,-
<u>2009/2</u>	Å være nyutdannet lærer, behovet for veiledning og organisering av veiledning i skolen / Per Karl Amundsen	45,-
<u>2009/1</u>	Morsmåslærere for minoritetsspråklige elever har ordet / Øyvind Jenssen (red.)	150,-
<u>2008/9</u>	Medienes makt og rolle : hva kan vi lære av miljødebatten i Norge? : foredrag ved forskningsdagene 26. september 2008 / Erik Bratland	40,-
<u>2008/8</u>	Sosialt utviklende og lærende prosesser i små og større læringsmiljøer / Jan Birger Johansen	70,-
<u>2008/7</u>	Evaluering av Lesefokus – leseopplæring ved Selfors barneskole / Anne-Lise Wie	115,-
<u>2008/6</u>	Grotting i skolen : tre grotter i "Ørnflåget" i Nesna – ferdsel, muligheter og faglig tilnærming / Pål Vinje	55,-
<u>2008/5</u>	Den mangelfulle konstruktivisme i studiet av miljøbevegelsen/ Erik Bratland	40,-
<u>2008/4</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet (4. utg.) / Patrick Murphy, Morten Mediå (rev.)	65,-
<u>2008/3</u>	The Teacher for the Knowledge Society : With contributors from Argentina, Norway, Poland and USA / Nilsen, Harald & Elzbieta Perzycka (red.)	145,-
<u>2008/2</u>	Evaluering av arbeidet mot mobbing i fådeltskolen : muligheter og hindringer i forbindelse med implementeringen av et nasjonalt program mot mobbing i fådelte skoler (kortversjon) / Oddbjørn Knutsen	60,-
<u>2008/1</u>	Sammen om formidling : Høgskolen i Bodø og Høgskolen i Nesna fellesarrangementer under Forskningsdagene 2007, Mo i Rana / Ander-Trøndsdal, Kerstin m.fl (red.)	75,-
<u>2007/14</u>	ICT in educational context : exchanging knowledge between Czech, Norway and Poland / Siemieniecka-Gogolin, Dorota og Harald Nilsen	85,-
<u>2007/13</u>	Kids and Internett/Barn og internett : A Polish-Norwegian look at the digital world of kids/et polsk-norsk blikk på barn og unges digitale hverdag / Beata Godejord og Per Arne Godejord (red.)	175,-
<u>2007/12</u>	Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjellidal 25.-26.januar 2007 / Marius Meisfjord Jøsevold (red.)	75,-
<u>2007/11</u>	Når språk møter språk : om forholdet mellom morsmål og målspråk / Øyvind Jenssen	120,-
<u>2007/10</u>	Samspill med fokus på barneperspektivet : studentoppgaver fra studiet Småbarnspedagogikk 2006-2007 / Bjørg Andås Ohnstad (red.)	125,-
<u>2007/9</u>	Matematikk på ungdomstrinnet : med IKT og Cabri som verktøy / Harald Nilsen og Henning Bueie	45,-
<u>2007/8</u>	Hva viser småbarnsforskningen om barns sosiale utvikling i tidlige leveår? : en kritisk gjennomgang av psykoanalytiske, læringspsykologiske og tilknytningsteoretiske forklaringer / Oddbjørn Knutsen	55,-
<u>2007/7</u>	Lese og skrive og regne er gøy... : arbeid med begynneropplæring i lærerutdanningene ved Høgskolen i Nesna 2003-2007 / Anne-Lise Wie (red.)	160,-
<u>2007/6</u>	Dannelsesperspektivet i lese- og skriveopplæringen og ansvarsfordeling som grunnlag for videre utviklingsperspektiver / Elsa Løfsnæs	220,-
<u>2007/5</u>	Language learning - additional learning - learning environment - teachers's role : classroom studies in Czech Republic and Poland / Harald Nilsen	70,-

<u>2007/4</u>	På den åttende dag : en reise i en lærers erfaringer / Harald Nilsen	35,-
<u>2007/3</u>	The School Reform – 2006: Knowledge Promotion : a critical view Den norske skolereformen – 2006: Kunnskapsløftet : et kritisk blikk / Harald Nilsen	30,-
<u>2007/2</u>	Holocaust : rapport fra et dramaforløp med utgangspunkt i Joshua Sobols' skuespill "Ghetto" / Tor Helge Allern	200,-
<u>2007/1</u>	Curriculumtenkning innen TIMSS : metodeutvikling	120,-
<u>2006/11</u>	Forskjellighet og likeverdighet : en dekonstruktiv lesning av kunnskap og utdanning i den fådelte skolen / Anita Berg-Olsen	50,-
<u>2006/10</u>	Små skoler i små samfunn : å studere utdanning og læring i kontekst / Anita Berg-Olsen	50,-
<u>2006/9</u>	Bruk av Moodle som læringssystem og et sosialt samspill mellom studenter / Tom Erik Nordfonn Holteng og Laila Matberg	40,-
<u>2006/8</u>	Veiledning av nyutdannede lærere på Helgeland : nyutdannede lærere – halvfabrikata eller ferdigvare? / Knut Knutsen	100,-
<u>2006/7</u>	Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 26.-27.januar 2006 / Knut Berntsen (red.)	60,-
<u>2006/6</u>	Psykologisk subdeprivasjon hos barn i tidlige leveår og konsekvenser for den semantiske og fonologiske språkutviklingen / Oddbjørn Knutsen	50,-
<u>2006/5</u>	Phonetics : A Practical Course (cd-rom) / Patrick Murphy	100,-
<u>2006/4</u>	Barn og unges digitale hverdag : lærere og lærerstudenter diskuterer overgrepssproblematikk i digitale medier / Per Arne Godejord (red.)	250,-
<u>2006/3</u>	News og BitTorrent som verktøy for formidling av overgrepssmateriale : studentrapporter fra Prosjekt Gå inn i din tid, 1.år bachelor informatikk, HiNe / Per Arne Godejord (red.)	40,-
<u>2006/2</u>	Learning Management System og foreleserens opplevelse av jobbytelse / Laila Johansen Matberg og Tom Erik Nordfonn Holteng	50,-
<u>2006/1</u>	Samspillet betydning for den semantiske og fonologiske språkutviklingen i tidlige leveår / Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2005/11</u>	IKT-basert norskundervisning i utlandet / Ove Bergersen (red.)	85,-
<u>2005/10</u>	Drama Nettverk : rapport fra samling på Nesna 20. – 23. oktober 2004 / Anne Meek m.fl. (red.)	95,-
<u>2005/9</u>	Slik vi ser det : hva synes studenter om sin egen IKT-kompetanse etter avsluttet allmennlærerutdanning? / Laila J. Matberg og Per Arne Godejord (red.)	35,-
<u>2005/8</u>	Praksiskvalitet i allmennlærerutdanningen : en studie av adopsjonspraksis ved Høgskolen i Nesna / Kåre Johnsen	90,-
<u>2005/7</u>	Argumenter for og erfaringer med fysisk aktivitet i skolen hver dag : en analyse av et utvalg relevant litteratur og prosjekter i og utenfor Nordland / Vidar Hammer Brattli og Kolbjørn Hansen	55,-
<u>2005/6</u>	Praksisorientert lærerutdanning : presentasjon og evaluering av Dalu 2003 (rapport 1 og 2) / Hallstein Hegerholm	145,-
<u>2005/5</u>	Kjønnsrelatert mobbing i skolen : utfordringer for lærerprofesjonen / Arna Meisfjord	30,-
<u>2005/4</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet (2.utg) / Patrick Murphy	45,-
<u>2005/3</u>	Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 27.-28.januar 2005 / Knut Berntsen (red.)	60,-

<u>2005/2</u>	Norsk som minoritetsspråk – i historisk- og læringsperspektiv / Harald Nilsen (red.)	75,-
<u>2005/1</u>	Mobbing i skolen : årsaker, forekomst og tiltak / Oddbjørn Knutsen	55,-
<u>2004/13</u>	IKT skaper både variasjon og læring / Per Arne Godejord	30,-
<u>2004/12</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet / Patrick Murphy	45,-
<u>2004/11</u>	www.fruktkurven.no : systemering och utveckling av ett webbaserat abonnemang system / Peter Östbergh	90,-
<u>2004/10</u>	Utvikling av studentenes reflekterte og praksisrelaterte læring / Elsa Løfsnæs	90,-
<u>2004/9</u>	Utvärdering av IT och lärkulturer : ett samarbetsprojekt mellan Umeå Universitet och Høgskolen i Nesna / Peter Östbergh, Laila Johansen og Peter Bergström	85,-
<u>2004/8</u>	Med sparsomme midler og uklare odds : oppfølgingstilbud for nyutdanna lærere / Harald Nilsen og Knut Knutsen	100,-
<u>2004/7</u>	Prosessen bak det å ta i bruk mappe som pedagogikk og vurderingsform / Tom Erik N. Holteng og Hallstein Hegerholm	60,-
<u>2004/6</u>	Utdanning og forskning innenfor samiske miljø på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 22. – 23.januar 2004 / Knut Berntsen (red.)	70,-
<u>2004/5</u>	Behov for kompetanseheving innenfor reiselivsnæringa på Helgeland / Knut Berntsen og Ole Johan Ulriksen	35,-
<u>2004/4</u>	Evaluering av databasert undervisning av 3Bi ved Sandnessjøen videregående skole / Johannes Tveita	20,-
<u>2004/3</u>	Skolens verdigrunnlag i et rawlsiansk perspektiv / Ole Henrik Borchgrevink Hansen	25,-
<u>2004/2</u>	Multiplikasjon i småskole og på mellomtrinnet / Bente Solbakken (red.)	45,-
<u>2004/1</u>	Humanistisk eklektisme i spesialpedagogisk rådgivning / Oddbjørn Knutsen	45,-
<u>2003/9</u>	RedBull NonStop 2002 : utveckling av et web-baserat resultatrapporteringsystem för en 24 timmars mountainbike tävling / Peter Östbergh	50,-
<u>2003/8</u>	"Kan du tenke deg å jobbe for Høgskolen i Bodø" : om Høgskolen i Nesnas etablering av informatikkutdanning i Mo i Rana / Geir Borkvik	25,-
<u>2003/7</u>	Lærerutdannere i praksisfeltet : hospitering i barnehage og grunnskole / Oddbjørn Knutsen (red.)	55,-
<u>2003/6</u>	Teori og praksis i lærerutdanning / Hallstein Hegerholm	50,-
<u>2003/5</u>	Nye perspektiver på undervisning og læring : nødvendige forskende aksjoner med mål om bidrag av utvidet innhold i lærerutdanningen / Jan Birger Johansen	30,-
<u>2003/4</u>	"Se tennene!" : barnetegning – en skatt og et slags spor / Nina Scott Frisch	35,-
<u>2003/3</u>	Responsgrupper : en studie av elevrespons og gruppekultur - norsk i 10.klasse våren 2003 Korgen sentralskole / Harald Nilsen	80,-
<u>2003/2</u>	Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv / Ingvill Dahl	40,-
<u>2003/1</u>	"Det handler om å lykkes i å omgås andre" : evalueringsrapport fra et utviklingsprosjekt om atferdsvansker, pedagogisk ledelse og sosial kompetanse i barnehager og skoler i Rana, Hemnes og Nesna kommuner i perioden 1999-2002 / Per Amundsen	80,-

<u>2002/1</u>	Augustins rolle i Albert Camus' Pesten / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/6</u>	Etniske minoritetsrettigheter og det liberale nøytralitetsidealet / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/4</u>	Evaluering av prosjekt "Skolen som grendesentrum" / Anita Berg-Olsen og Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2001/3</u>	Fra Akropolis til Epidauros / Tor-Helge Allern	40,-
<u>2001/2</u>	Hvordan organisere læreprosessen i høyere utdanning? / Erik Bratland	45,-
<u>2001/1</u>	Mjøs-utvalget og Høgskolen i Nesna : perspektiver og strategiske veivalg / Erik Bratland	30,-
<u>2000/11</u>	Implementering av LU98 / Knut Knutsen	120,-
<u>2000/9</u>	Moralsk ansvar, usikkerhet og fremtidige generasjoner / Kristian Skagen Ekeli	40,-
<u>2000/8</u>	Er dagens utdanningsforskning basert på behavioristisk tenkning? : drøfting av TIMSS' læreplanmodell fra et matematikdidaktisk synspunkt / Eli Haug	90,-
<u>2000/7</u>	Sosiale bevegelser og modernisering : den kommunikative utfordring / Erik Bratland	50,-
<u>2000/6</u>	Fådeltskolen - "Mål og Mé" / Erling Gården og Gude Mathisen	60,-
<u>2000/4</u>	Bidrar media til en ironisk pseudo-offentlighet eller til en revitalisering av offentligheten? / Erik Bratland	40,-
<u>2000/3</u>	FoU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1998 / Hanne Davidsen, Tor Dybo og Tom Klepaker	35,-
<u>2000/2</u>	Maleren Hans Johan Fredrik Berg / Ann Falahat og Svein Laumann	150,-
<u>2000/1</u>	TIMSS-undersøkelsen i et likestillingsperspektiv : refleksjoner rundt dagens utdanningssektor og visjoner om fremtiden / Eli Haug.	30,-
<u>1999/2</u>	Kjønn og interesse for IT i videregående skole / Geir Borkvik og Bjørn Holstad	20,-
<u>1999/1</u>	Fortellingens mange muligheter : fortellingsdidaktikk med analyseeksempel / Inga Marie Haddal Holten og Helge Ridderstrøm	70,-